

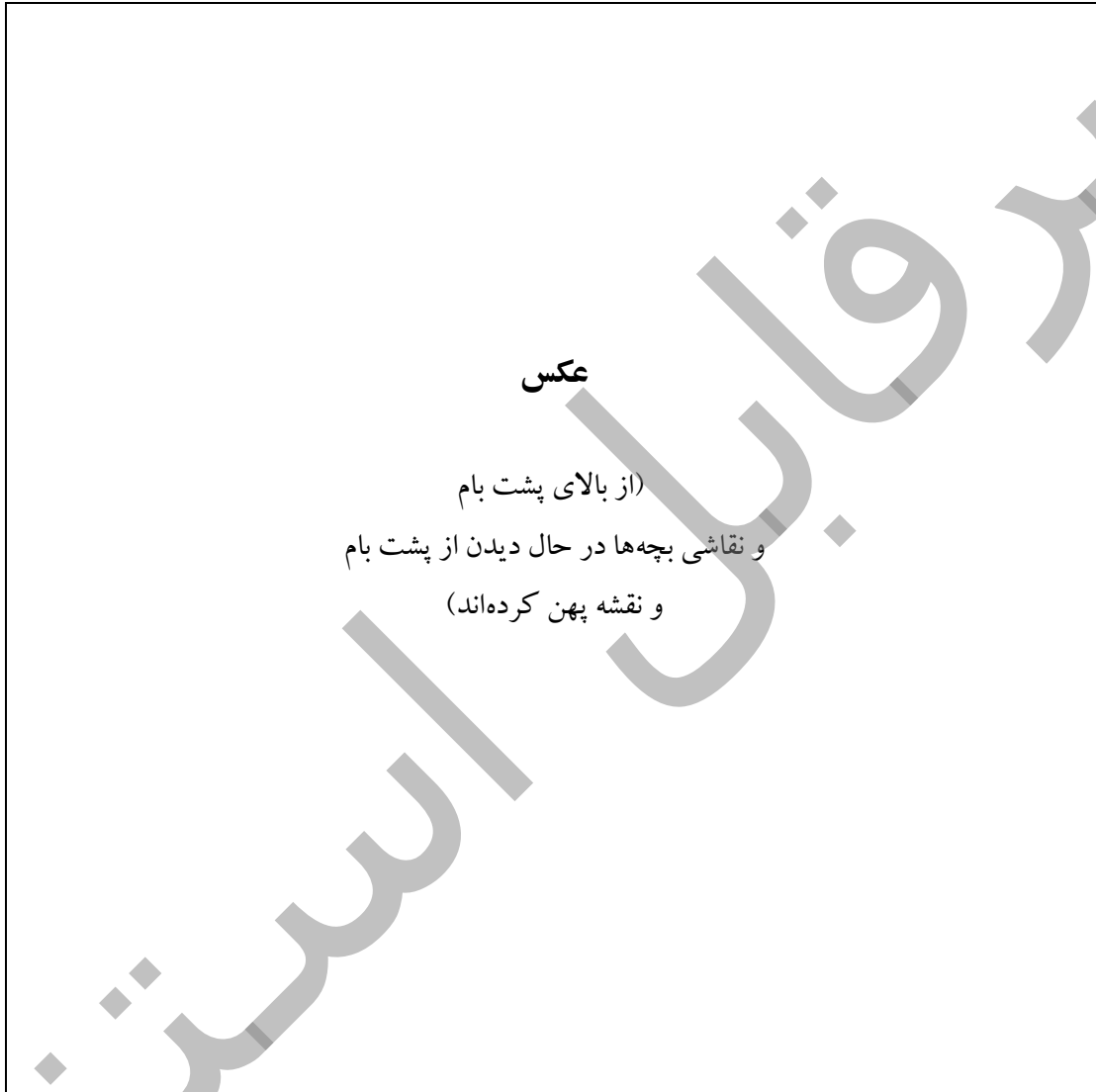
اهداف کلی (برون داد های یادگیری) مطالعات اجتماعی پایه چهارم ابتدایی
(از منظر تلفیق حوزه های موضوعی)

شماره هدف	حوزه موضوعی	هدف	دروس مرتبط با اهداف
۱	زمان ، تداوم و تغییر	۱-دانش آموزان تغییر شکل زندگی از غار نشینی تا شهر نشینی و تمدن های باستانی ایران را بررسی و ویژگی های آن ها را بیان می کنند.	فصل ۳ و ۴
۲		۲- دانش آموزان با استفاده از تقویم روزهای مهم ملی و مذهبی را جستجو و علت اهمیت آنها را با توجه به وقایع و رویدادها بیان می کنند .	فصل ۶
۳	فضا و مکان	۳-دانش آموزان رابطه متقابل انسان و محیط و پراکندگی و ویژگی های پدیده ها (آب و هوا ، ناهمواری ها و ...) ایران را شناسایی و بیان می کنند.	فصل ۵
۴		۴- دانش آموزان برخی اصول مراقبت و مشارکت در محله،حفاظت از مناطق تاریخی و محیط زیست ایران را بیان و پیشنهادهای ارائه می کنند .	فصل ۳و۴و۵و۴
۵	نظام اجتماعی	۵-دانش آموزان لزوم رعایت حقوق همسایگان و اهالی محل را بیان کرده و برخی نهادهای محل زندگی خود را شناسایی و درامور محله مشارکت می کنند .	فصل ۱
۶		۶-دانش آموزان نمادهای ملی (پرچم ، سرود ملی ،قانون اساسی و ...) را شناسایی و بیان و به آن ها ارجح می گذارند.	فصل ۶
۷	فرهنگ و هویت	۷-دانش آموزان میراث فرهنگی (چون بنا های تاریخی و اعیاد و روز های خاص، و ابعاد شخصیتی امام خمینی)را در کشور شناسایی و گرامی می دارند.	فصل ۶
۸		۸-دانش آموزان تنوع فرهنگی در ایران را با توجه به انواع زندگی روستایی شهری و عشایری شناسایی و نشان میدهند.	فصل ۲
۹	منابع و فعالیت های اقتصادی	۹-دانش آموزان انواع فعالیتها و رفع نیاز های اقتصادی در محله را شناسایی و برخی مهارت های خرید را تمرین می کنند .	فصل ۱
۱۰		۱۰-دانش آموزان برخی منابع طبیعی ایران (آب ، خاک، گیاهان و جانوران) را شناسایی و راهکارهایی برای محافظت از آنها پیشنهاد می کنند.	فصل ۵

فهرست مطالب کتاب مطالعات اجتماعی پایه چهارم ابتدایی

عنوان درس	درس	فصل
همسایه ی ما	اول	اول
این جا محله ی ماست	دوم	محله ی ما
خرید و فروش در محله	سوم	
نقشه ی محله ما	چهارم	
زندگی در شهر و روستا	پنجم	دوم
جهت های جغرافیایی	ششم	شهر من
جغرافیدانان چگونه محیط زندگی را مطالعه می کنند؟	هفتم	روستای من
نخستین روستاها چگونه بوجود آمدند؟	هشتم	سوم
نخستین شهرها چگونه بوجود آمدند؟	نهم	پیدایش شهرها
مورخان چگونه گذشته را مطالعه می کنند؟	دهم	و روستاها
سفری به شهر باستانی همدان	یازدهم	چهارم
سفری به تخت جمشید (۱)	دوازدهم	سفری به
سفری به تخت جمشید (۲)	سیزدهم	شهرهای باستانی
سفری به شهر باستانی کرمانشاه	چهاردهم	
کوهها و دشت های زیبا	پانزدهم	پنجم
آب و هوا	شانزدهم	کشور زیبای من
آب و هوای ایران	هفدهم	
از محیط زیست حفاظت کنیم	هجدهم	
نشانه های ملی ما	نوزدهم	ششم
تقویم	بیستم	ما ایرانی هستیم
روزهای مهم	بیست و یکم	

محلہ ی ما

همسایه‌ی ما

خانه ما در محله ای از شهر قرار دارد. هر یک از ما ساکن یک محله هستیم. محله قسمتی از یک شهر یا روستا است که گروهی از مردم در همسایگی یکدیگر زندگی می‌کنند.

شما در یک خانه‌ی حیاطدار زندگی می‌کنید یا در یک آپارتمان؟ آیا همسایه‌های خود را می‌شناسید؟ آیا خانواده‌هایی که در همسایگی شما زندگی می‌کنند، فرزند هم‌سن و سال شما دارند؟ آیا در همسایگی خود دوستانی دارید؟ بسیاری از اوقات مردمی که در یک محله زندگی می‌کنند برای نگهداری و نظافت محل زندگی خود، با هم همکاری می‌کنند. هم‌چنین آن‌ها ممکن است برای برپایی جشن‌ها یا مراسم سوگواری در محله به یکدیگر کمک کنند.

محله

ریسه بندی و چراغانی شده
وقت شور و شوق و مهمانی شده

کوچه‌ها را آب و جارو می‌کنیم
با نشاط و خنده پارو می‌کنیم

بر در هر خانه‌ای بیدی بلند
بچه‌ها با یکدیگر بازی کنند

دست‌ها در دست هم پل می‌شود
"با محبت خارها گل می‌شود"^۱

«کبری هاشمی»

جشن وعید است و محله باز هم
روز شادی کردن و گل گفتن است

با همه همسایه‌های مهربان
برف‌های غصه را از قلبمان

می‌نشانیم از سر لطف و صفا
تا که زیر چتر سبز و خرمش

توی مسجد، بر سر سجاده‌ها
درد و رنج و ناامیدی می‌رود

فعالیت

در شعر محله‌ی ما شاعر به چه نکاتی در باره محله اشاره کرده است؟

^۱ این مصرع از مولوی است.

چه خوب است خانواده‌هایی که با هم همسایه هستند از حال یکدیگر باخبر شوند، به هم کمک کنند و با هم

مهربان باشند

عکس

(اهالی یک محله
در حال برف‌روبی و ...)

عکس

(اهالی یک محله
در حال آذین‌بندی برای جشن نیمه شعبان)

فعالیت

به تصاویر این صفحه دقت کنید و هر یک را توضیح دهید .

عکس

(همسایه در حال اسباب‌کشی به خانه جدید است
و همسایه دیگر با پسرش به او کمک می‌کنند
و در حال تعارف کردن سینی چای)

عکس

(خانم همسایه که بیمار است و
دختر با دسته گل با مادرش وارد شده است
برای ...)

عکس

(پسر کاسه آش را در سینی گذاشته
خانم همسایه در را باز کرده
و با لبخند آن را تحویل می‌گیرد.)

حدیث

(از پیامبر اکرم (ص) یا ائمه (ع)
درباره حقوق همسایه یا رفتار با همسایگان)
پیامبر گرامی ما حضرت محمد (ص) فرمودند:
اگر می‌خواهید که خدا و پیامبر، شما را دوست داشته باشند امانت
دار و راستگو باشید و با همسایگان خود به نیکی رفتار کنید.

سال گذشته با مقررات رفت و آمد در کوچه و خیابان آشنا شدید. هم چنین آموختید که خانه و مدرسه مقرراتی دارد. خوب است بدانید برای زندگی در محله یا خانه‌های آپارتمانی و همسایگی با دیگران نیز مقرراتی وجود دارد.

کاریکاتور

(تصویر یک اتاق و ساعت دیواری که ۱۱ شب را نشان می‌دهد و پسر بچه‌ای که دارد شیپور می‌زند).

کاریکاتور

(تصویر یک اتاق و ساعت دیواری که ۱۱ شب را نشان می‌دهد و پسر مردی که خوابیده و گوشه‌هایش را گرفته و داد می‌زند: بسه دیگه!)

● زمان استراحت همسایه‌ها در کوچه بازی و سروصدا نکنیم.
● در خانه صدای رادیو و تلویزیون را بلند نکنیم.
● زباله‌ها را در جای مخصوص زباله بگذاریم تا محل زندگی همسایه‌ها کثیف و آلوده نشود.
● ترقه‌بازی علاوه بر اینکه کاری خطرناک است و معمولاً باعث زخمی و مجروح شدن ما می‌شود، همسایه‌ها را هم آزار می‌دهد.

فکر کنید فردی در خانه‌ای مریض باشد، یا یکی از همسایه‌ها بچه‌ی خود را خوابانیده باشد یا یک نفر در حال درس خواندن و مطالعه باشد یا عابری از کوچه گذر کند، آیا ما اجازه داریم با سروصدای ترقه آن‌ها را ناراحت کنیم؟

عکس از سد معبر

(فردی می‌خواهد با ماشین از پارکینگ بیرون بیاید و ماشین دیگری جلوی در پارکینگ سد معبر کرده)

فعالیت ۱. با کمک پدر و مادر خود پرس و جو کنید در کدام فعالیت‌ها برای داشتن محله‌ای بهتر می‌توانید همکاری کنید؟
۲. به تصویر مقابل نگاه کنید و بگویید چه مزاحمتی برای همسایه به وجود آمده است؟ برای آن که چنین صحنه‌ای پیش نیاید چه باید کرد؟

درس ۲

این جا محله‌ی ماست

گردش در محله

معلم کلاس چهارم، بچه‌ها را برای گردش در محله از مدرسه بیرون برد. آن‌ها از محله‌ای که مدرسه در آن جا قرار داشت بازدید کردند.

در این گردش، دانش‌آموزان خانه‌های مردم، مغازه‌ها، دکه‌ی روزنامه‌فروشی، فضای سبز و بوستان کوچک کنار مدرسه و ساختمان‌هایی مثل ادارات، بانک، مسجد و ... را مشاهده کردند.

عکس

(تعدادی دانش‌آموز با معلم خود
در حال بازدید از محله)

فعالیت

۱. شما نیز به همراه معلم یا پدر و مادر از محل مدرسه یا محله‌ای که خانه شما در آن قرار دارد بازدید کنید و کاربرگ‌ی شماره (۱) را پر کنید.

۲. اگر دوست دارید یک نقاشی از محله‌ای که بازدید کرده‌اید بکشید و به معلم نشان بدهید تا به دیوار کلاس نصب کند.

۳. شما چه چیزها یا چه مکان‌هایی را در محله‌ی خودتان
بیشتر دوست دارید؟

اگر روزی قرار باشد از این محله به جای دیگری بروید
و در محله دیگری زندگی کنید دلتان برای چه چیزهایی
تنگ می‌شود؟

نقاشی

(نقاشی یکی از دانش‌آموزان
از محله‌ای که مدرسه‌شان در آن واقع شده است)

● مسجد محله‌ی ما

یکی از محل‌های اجتماع مردم در محله، مسجد است.
مردم در مسجد علاوه بر عبادت، با یک‌دیگر آشنا می‌شوند، از حال هم‌خبر می‌گیرند و برای حل مشکلات محله‌ی خود با یک‌دیگر مشورت می‌کنند.
مردم برای برپا داشتن نماز جماعت به مسجد می‌روند.
مردم در مسجد خدا را عبادت می‌کنند و با اخلاف نیکو آشنا می‌شوند.
در بعضی از مساجد کتابخانه وجود دارد.
مسجد محل برگزاری مراسمی چون دعا، عزاداری و یا جشن‌های مربوط به عیدهای مذهبی است.

عکس نماز جماعت
(نمای داخل مسجد رو به محراب باشد و نمازگزاران و امام جماعت و محراب مشخص باشند.)

مردم پشت سر امام جماعت در صف‌های منظم رو به قبله می‌ایستند. امام جماعت جلوتر از همه در محراب قرار می‌گیرد.

● **بوستان محله‌ی ما** معمولاً روزهای تعطیل بوستان‌ها شلوغ می‌شوند و برای استراحت و ورزش به آن‌جا می‌روند. همه باید در مراقبت و تمیز نگه داشتن بوستان تلاش کنند. در بیشتر محله‌ها یک بوستان یا فضای سبز وجود دارد. برخی از بوستان‌ها وسایل بازی و ورزشی برای کودکان دارند. برای مثال چمن‌ها را لگد نکنند، گل‌ها را نچینند، به وسایل بازی آسیب نرسانند و زباله‌ها را در سطل‌های مخصوص بیندازند.

عکس بچه‌ها در پارک در حال بازی

پرس‌وجو کنید ۱. خاطره‌ای از رفتن خود به مسجد در کلاس تعریف کنید.

۲- نام مسجد محله‌ی شما چیست؟ با کمک بزرگترها پرس‌وجو کنید در مسجد محل شما چه فعالیت‌هایی انجام می‌شود و در کلاس بیان کنید.

۳- چه پیشنهادی برای بهتر شدن بوستانی که به آن می‌روید دارید؟

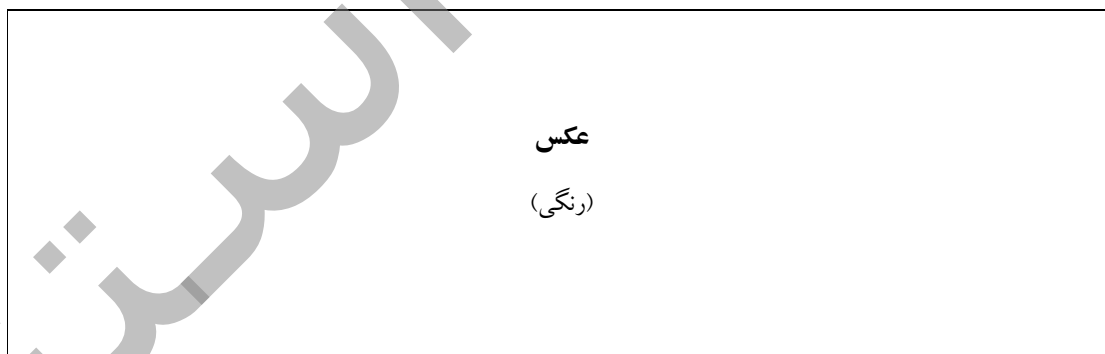
محله ها تغییر می کنند!

با گذشت زمان در محله تغییراتی به وجود می آید. برای مثال ممکن است افرادی از آن محله برای زندگی به جای دیگری بروند و افرادی دیگر به آن جا نقل مکان کنند. شکل و نوع ساختمانها و نوع فعالیتها تغییر کند. ممکن است خدمات عمومی جدیدی مانند ایستگاه اتوبوس یا باجه تلفن عمومی در محله بوجود بیاید .. ساکنان یک محله دوست دارند محل زندگی آنها روز به روز بهتر شود.

به تصاویر زیر توجه کنید. این تصاویر محله ی را در سال پیش و زمان حال را نشان می دهد.

عکس شماره (۱)

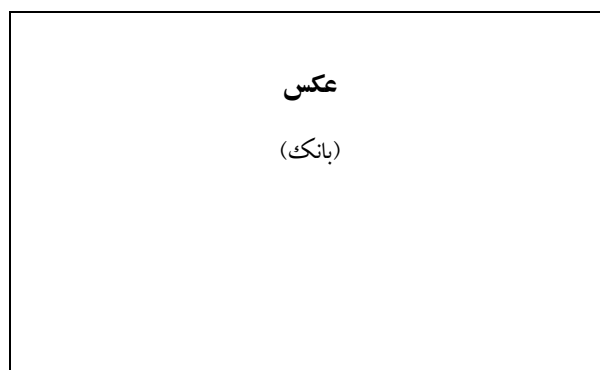
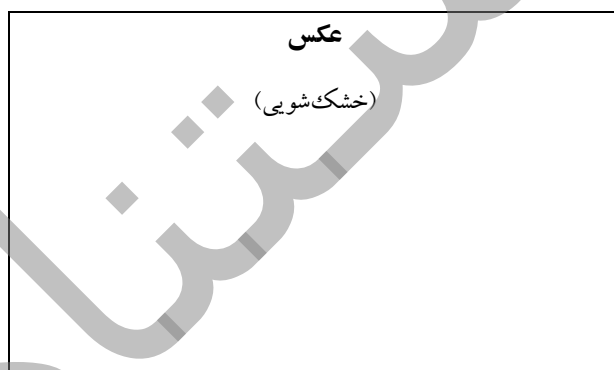
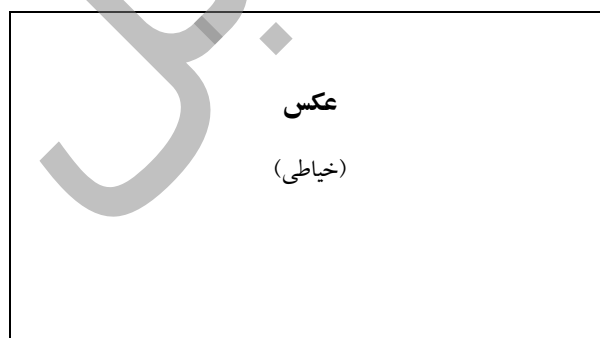
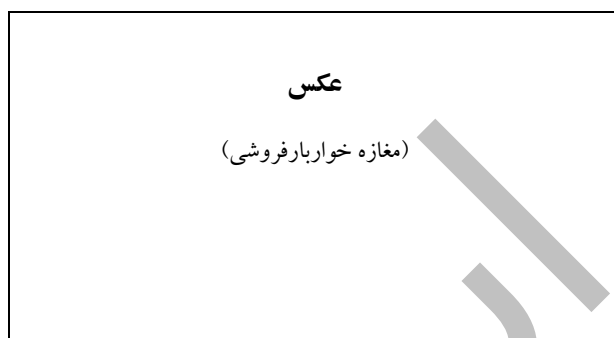
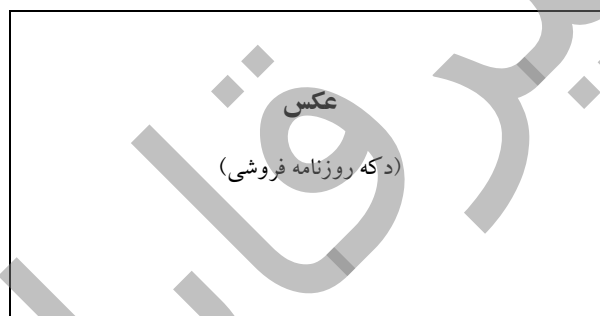
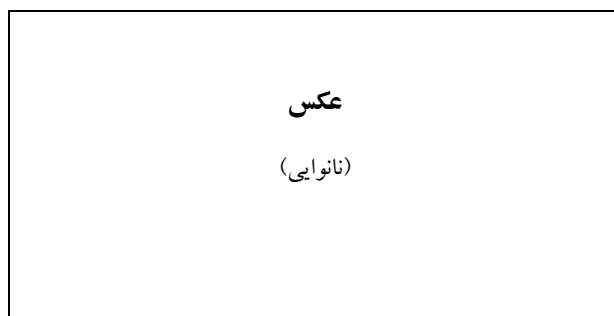

عکس شماره (۲)

۱. مقایسه کنید: در تصویر (۱) چه چیزهایی مشاهده می کنید. زیر تصویر بنویسید. در تصویر (۲) چه چیزهایی تغییر کرده است؟ شباهت‌ها و تفاوت‌ها کدامند؟
۲. کاربرد گه شماره (۲) (تغییرات محله من، مصاحبه) را انجام دهید.

درس ۳: خرید و فروش در محله

در هر محله، گروهی از افراد، نیازهای ساکنان محله را تأمین می‌کنند. سال گذشته با مشاغل تولیدی و خدماتی آشنا شوید. در هر محله مکان‌هایی وجود دارد که در آن‌ها کالاهایی تولید یا خدماتی به مردم داده می‌شود.

عکس
(تلفن عمومی)

عکس
(خودپرداز)

عکس
(ایستگاه اتوبوس،
صندلی و سقف)

● در هر محله، امکاناتی برای استفاده‌ی همه مردم به وجود آمده است. به تصاویر روبه‌رو دقت کنید. هر یک از این امکانات چه نیازی از مردم را برآورده می‌کنند؟ امکانات عمومی به همه‌ی مردم تعلق دارد. پس همه وظیفه دارند که از آنها به درستی استفاده و نگه‌داری کنند.

فعالیت

۱- آیا شما برای خرید نیازهای خانه به مغازه‌های محله می‌روید؟ در خرید باید چه نکاتی را رعایت کنید؟
۱. در محل زندگی شما کدامیک از امکانات عمومی وجود دارد؟ بنویسید.
۲. به نظر شما چگونه می‌توانیم به طور مناسب از هر یک از این امکانات عمومی استفاده و نگهداری کنیم؟

• خرید عاقلانه

در محله شما مغازه هایی وجود دارند که نیازهای شما و خانواده شما را برطرف می کنند. اما بعضی از مواقع هم برای خرید کالاهای موردنیاز به جاهای دیگر شهر می روید. حتما تاکنون به تنهایی یا با خانواده برای خرید رفته اید. راستی فکر کرده اید چگونه درست خرید کنیم

سهراب دوست داشت يك توپ فوتبال بخرد و این موضوع را با اعضای خانواده در میان گذاشت. گفت و گوی آن ها را بخوانید. پدر و مادر سهراب به خواسته ی او چه پاسخی دادندو چه گفتند؟

عکس يك توپ فوتبال

این ماه نمی توانیم برای سهراب توپ فوتبال بخریم. چون علاوه بر خرج های همیشگی یعنی خوراك، اجاره خانه، پول آب و برق وتلفن باید هزینه تعمیر ماشین پدرت را هم بپردازیم. (۱)

تصویر مادر

تصویر پدر: من پیشنهاد می کنم برای خرید توپ برنامه ریزی کنی. من به تو یاد می دهم که چطور این کار را انجام دهی. (۳)

تصویر سهراب: پس من چطور باید به توپ فوتبال خودم برسم؟ (۲)

عکس پدر ومادر سهراب و خواهرش که کاغذ و قلم به دست دارند و جدولی کشیده اند.

پدر سهراب به او یاد داد که برای خرید توپ مورد علاقه اش، جدولی برای یک ماه بکشد. او گفت: این جدول سه ستون دارد. در یک ستون باید در آمدت رابنویسی. سهراب سال گذشته در کتاب مطالعات اجتماعی با معنی در آمد آشنا شده بود. او گفت: پدر در آمد یعنی پولی که مردم از راه کار کردن به دست می آورند. هفته گذشته که به باغ دوست پدرم رفته بودیم او مشغول چیدن سیب و آماده کردن آنها برای فروش بود و به بچه ها پیشنهاد کرد که اگر در چیدن سیب ها و گذاشتن آن ها داخل جعبه به او کمک کنند به آن ها پولی بابت دستمزد می پردازد. همه ما تا غروب کار کردیم و پولی دریافت کردیم. این پول در آمد است. اینطور نیست؟ پدر گفت: بله کاملا درست است. ستون دیگر جدول هزینه است. یعنی مقدار پولی که برای خرید کالاهای مورد نیاز خرج می کنید. و بعد ادامه داد: مهم نیست که ما چقدر پول بدست می آوریم مهم این است که همیشه مقداری از

این پول را برای زمان هاییکه به پول نیاز داریم پس انداز کنیم . یعنی نباید همه پولی را که بدست می آورید ،خرج کنید .

پس ستون دیگر جدول شما پس انداز است .

اکنون به جدولی که سهراب با کمک پدرش درست کرده توجه کنید .

سهراب هر هفته مقدار معینی از پدرش پول توجیبی می گیرد . او این مبلغ را در ستون در آمد نوشته است . او تصمیم گرفت در مدت ۶ هفته (یک ماه ونیم) به پولی که برای خرید توپ لازم است پس انداز کند .

هفته ها	در آمد (پول توجیبی)	هزینه (پولی که خرج می کند)	پس انداز (پولی که خرج نمی کند و ذخیره می کند)
هفته اول	۵۰۰۰ تومان	۲۰۰۰	۳۰۰۰
هفته دوم	۵۰۰۰ تومان	۲۰۰۰	۳۰۰۰
هفته سوم	۵۰۰۰ تومان	۲۵۰۰	۲۵۰۰
هفته چهارم	۵۰۰۰ تومان	۳۵۰۰	۱۵۰۰
هفته پنجم	۵۰۰۰ تومان	۵۰۰	۴۵۰۰
هفته ششم	۵۰۰۰ تومان	۱۵۰۰	۳۵۰۰
درآمدچیدن سیب از باغ	۱۰۰۰۰ تومان	-	۱۰۰۰۰
جمع	۴۰۰۰۰	۱۲۰۰۰	۲۸۰۰۰

میزان پول توجیبی سهراب در یک ماه چقدر بوده است ؟ او چه مقدار از پول توجیبی اش را خرج کرده و چقدر از آن را پس انداز کرده است ؟

یک بار دیگر به جدول سهراب توجه کنید . به جدولی که در آن در آمد ، هزینه و پس انداز نشان داده شده است ، جدول "بودجه" می گوئیم .

• چگونه انتخاب کنیم ؟

تصویر سهراب در حال فکر کردن به توپ

تصویر
توپ
فوتبال

وقتی می خواهیم کالایی بخریم باید چیزهایی را در نظر بگیریم و در خرید دقت کنیم .
 مادر سهراب از او خواست که برای خرید توپ با معلم ورزش مدرسه مشورت کند تا اطلاعاتی در باره انواع توپ و قیمت های آن بدست بیاورد .
 معلم ورزش سهراب در این باره برای او توضیح داد و سه نوع توپ را به او پیشنهاد کرد . سهراب با مادرش به مغازه رفتند و انواع توپ ها را دیدند . مادر سهراب به او یاد داد جدولی بکشد و توپ ها را با توجه به خصوصیتشان امتیاز بندی کنند .

شماره توپ	وزن توپ	جنس توپ	قیمت توپ	رنگ توپ
توپ شماره ۱	۲۵۰ گرم	لاستیکی*	۱۷۰۰۰***تومان	سبز
توپ شماره ۲	۲۵۰ گرم	***چرم	۷۰۰۰۰ تومان	*زرد
توپ شماره ۳	۲۵۰ گرم	* * فوم	۲۸۰۰۰* تومان	***سفید

جدول امتیازات

ضعیف	متوسط	خوب	خیلی خوب
--	*	**	***

به نظر شما سهراب با توجه به امتیازی که به توپ ها داده است، باید کدام را انتخاب کند؟ چرا؟

درس ۴

نقشه‌ی محله‌ی ما

۱- به تصویر های زیر دقت کنید . این تصاویر اشیا را از روبرو و بالا نشان می دهد.

تصویر از بالا (قابلمه)	تصویر از بالا (فنجان)	تصویر از بالا (درخت)
تصویر از روبرو (قابلمه)	تصویر از روبرو (فنجان)	تصویر از روبرو (درخت)

به تصویر زیر دقت کنید. این تصویر خیابان محله ی ما را از بالا نشان می دهد. در این خیابان چه چیزهایی مشاهده می کنید؟

تصویر از کنار

(دو خانه و یک دبستان در کنار هم است.)

روبه روی آن ها یک خیابان، دو ماشین و یک اتوبوس در حال تردد، و خط عابر پیاده روبه روی دبستان دیده می شود.

هر بخش از تصویر شماره گذاری شده است: دبستان (۱)، درختان پشت خانه ها (۲)، دو ماشین در حال تردد (۳) و (۶)،

دو خانه جنب دبستان (۴) و (۵)، پیاده روی جلوی دبستان و دوخانه (۷)، اتوبوس (۸)، خط عابر پیاده (۹).

. در این تصویر همان خیابان را از بالا مشاهده و ترسیم کرده اند.

اکنون اعدادی را که در تصویر شماره (۱) مشاهده می کنید روی تصویر شماره ۲ پیدا کنید و بنویسید.

تصویر از بالا

(دو خانه و یک دبستان در کنار هم است.)

روبه روی آن ها یک خیابان، دو ماشین و یک اتوبوس در حال تردد، و خط عابر پیاده روبه روی دبستان دیده می شود.

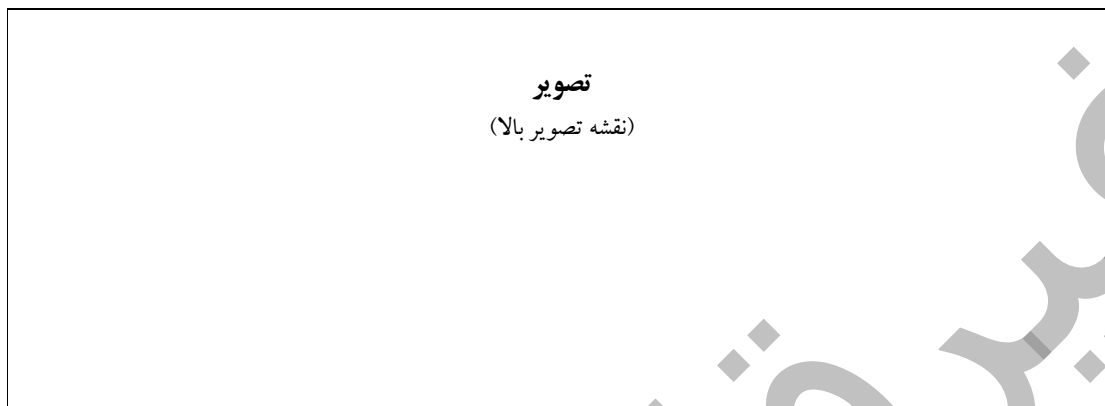
بدون شماره گذاری)

مجسم کنید وقتی یک پرنده از بالا به زمین نگاه می کند، زمین را چگونه می بیند؟

تصویر

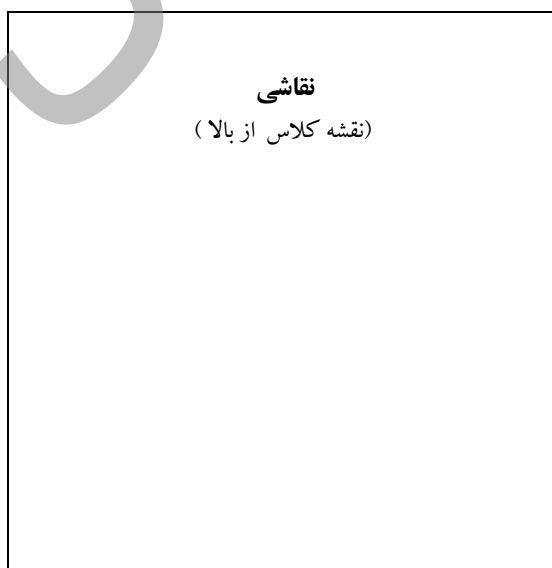
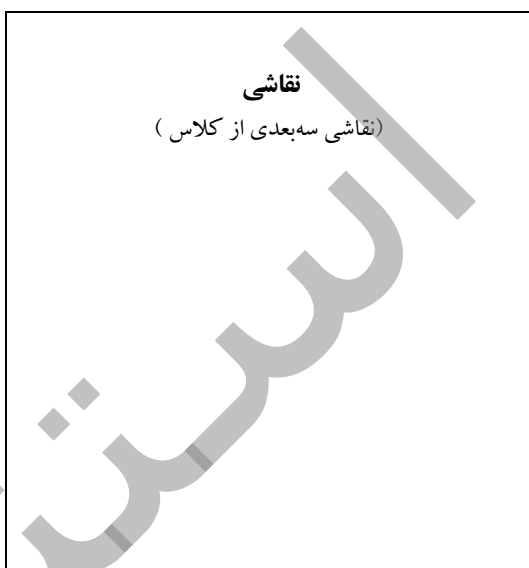
(یک پرنده از بالای یک شهر در حال پرواز است)

به شکل زیر نگاه کنید. این شکل، نقشه‌ی همان جایی است که پرنده، در هنگام پرواز می‌بیند. در این نقشه، ساختمان‌ها، خیابان‌ها، درختان و یک دریاچه نشان داده شده است.

اکنون اعدادی را که در تصویر بالا می‌بینید، به نقشه منتقل کنید.

نقشه‌ی زیر را یکی از دانش‌آموزان از کلاس خودش کشیده است.

فعالیت

- ۱- اکنون شما هم با راهنمایی و کمک معلم، نقشه‌ی کلاس خود را بکشید. تصور کنید که از بالا به کلاس نگاه می‌کنید.
- ۲- کاربرگ شماره (۳) را در کلاس انجام دهید.

نقشه چگونه تهیه می شود؟

برای تهیه نقشه از عکس هوایی استفاده می کنند ، عکس هوایی را با هواپیما از بالای زمین می گیرند.

عکس یک منطقه
(مثلاً یک شهر)

نقشه همان منطقه
راهنما در گوشه سمت راست پایین نقشه)

هواپیما در حال عکس برداری از یک منطقه

استفاده از نقشه

نقشه‌ها به ما در پیدا کردن مکان‌ها کمک می کنند. حتی اگر هیچ وقت به جایی نرفته باشیم با استفاده از یک نقشه می توانیم بفهمیم که آن محل کجاست و چگونه و از چه راهی می توانیم به آنجا برویم.

عکس
(دو دانش آموز
در حال استفاده از نقشه)

راهنمای نقشه

سال گذشته با نقشه خانه و مدرسه آشنا شدید و دانستید که در کنار هر نقشه یک راهنما یک راهنما وجود دارد. اگر راهنما نباشد نمی توانیم مکان های مختلف را روی نقشه تشخیص بدهیم ، راهنما رنگ ها و علامتهایی دارد . این علامت ها برای نشان دادن کوه، تپه، جنگل، دریا، دریاچه، خانه، خیابان و چیزهای دیگر به کار می رود.

عکس
(راهنمای یک نقشه)

فعالیت کاربرگ شماره (۳) را در کلاس انجام دهید .

به کار ببندیم

- ۱- فرض کنید یکی از همسایه های شما برای فرزندش که با شما همکلاس است جشن تولد گرفته است ، شما برای برگزاری این جشن چگونه به همسایه تان کمک می کنید ؟
- ۲- در یکی از فعالیت های مربوط به مسجد محل خود مشارکت کنید و سپس فعالیت خود را در کلاس بیان کنید .
مثال :

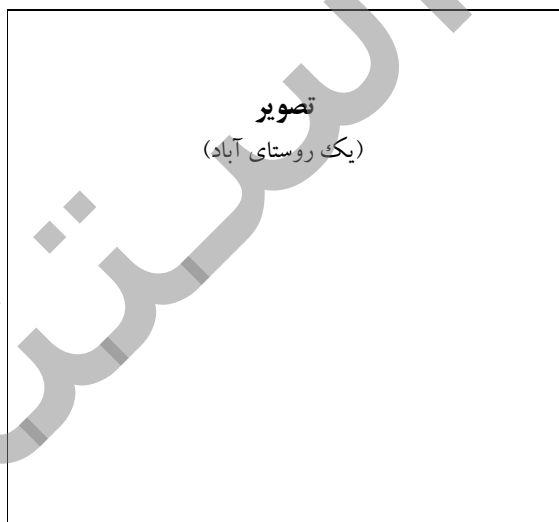
- شرکت در نماز جماعت
- مشارکت در پذیرایی از مردم در عیدهای مذهبی
- امانت گرفتن کتاب از کتابخانه مسجد

شهر من، روستای من

(نقاشی)
بالونی که بچه‌ها با دوربین
مشغول دیدن شهر و روستا هستند.

تصویر
(یک شهر)

تصویر
(یک روستای آباد)

درس ۵

زندگی در شهر و روستا

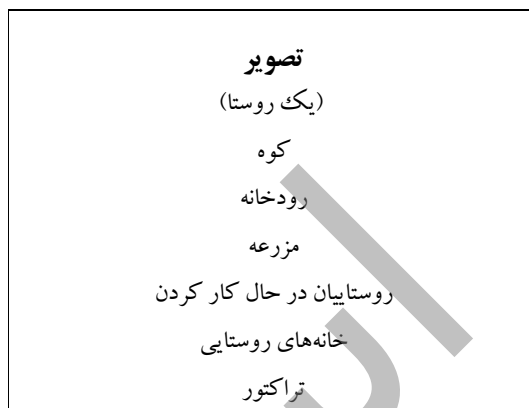
کشور عزیز ما ایران شهرهای زیبا و روستاهای آباد زیادی دارد.

شما در شهر زندگی می کنید یا روستا؟

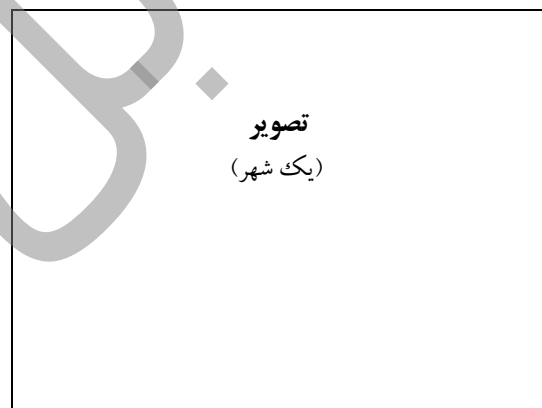
اگر در شهر زندگی می کنید آیا تا به حال از روستایی دیدن کرده اید؟ اگر در روستا زندگی می کنید تا به

حال به کدام شهرها سفر کرده اید؟

آیا می دانید شهر و روستا چه تفاوت هایی با هم دارند؟

عکس «ب»

عکس «الف»

هم فکری کنید.

عکس «الف» شهر و عکس «ب» روستایی را نشان می دهد.

۱. مانند عکس ب، اجزای عکس الف را مشخص کنید و بنویسید.

۲. هم فکری کنید و بگویید وقتی به یک شهر یا روستا نگاه کنید چه تفاوت هایی بین آنها مشاهده

می کنید؟

۳- کاربرگه ی شماره (۴) عکس خوانی را در کلاس انجام دهید.

بچه‌ها، من در روستا زندگی می‌کنم. بیش‌تر روستاییان به کار کشاورزی و باغداری مشغولند و یا صنایع دستی مانند قالی و جاجیم را تولید می‌کنند. آن‌ها با کشت محصولات کشاورزی برای خانواده خود و مردم دیگر غذا فراهم می‌کنند. بعضی از روستاییان علاوه بر کشاورزی، دامپروری نیز می‌کنند.

تصویر
(صورت یک پسر روستایی) و نمایی از روستا

مردم روستا با زندگی کردن در کنار مزرعه‌ها و باغ‌ها از هوای تمیز و سالم استفاده می‌کنند. جمعیت روستاها از شهر کمتر است، به همین دلیل بیش‌تر مردم روستاها یک‌دیگر را می‌شناسند و با هم خویشاوند هستند. روستاها بوسیله دهرداری اداره می‌شوند. پس از انقلاب اسلامی در بیش‌تر روستاها، مدرسه، حمام، مسجد و خانه‌ی بهداشت ساخته شده و آب آشامیدنی سالم فراهم شده است.

تصویر
(صورت یک دختر شهری) نمایی از شهر

بچه‌ها، من در شهر زندگی می‌کنم. شهرها بزرگ‌تر و پرجمعیت‌تر از روستاها هستند. در شهرها فعالیت کشاورزی وجود ندارد. بیش‌تر شهرنشینان در کارخانه‌ها یا در مغازه‌ها و اداره‌ها کار می‌کنند. معمولاً اداره‌ها، فروشگاه‌ها، بیمارستان‌ها و دانشگاه‌ها در مرکز شهرها و کارخانه‌ها و کارگاه‌ها در اطراف شهر قرار دارند. هر شهر به چندین محله تقسیم می‌شود. شهرداری اداره‌ی شهر را به عهده دارد. یکی از وظایف شهرداری‌ها زیبا نگه‌داشتن محیط و حفظ پاکیزگی است. در شهرها خیابان‌های متعددی وجود دارد و مردم برای جابه‌جایی از وسایل نقلیه عمومی مانند تاکسی، اتوبوس و مترو استفاده می‌کنند.

۱. متن درس را بخوانید و سه تفاوت شهر و روستا پیدا کنید و بنویسید.
۲. زندگی روستایی چه تفاوتی با زندگی عشایری دارد؟
۳. شما به کدام شهرها یا روستاهای ایران سفر کرده‌اید؟ در کلاس تعریف کنید.

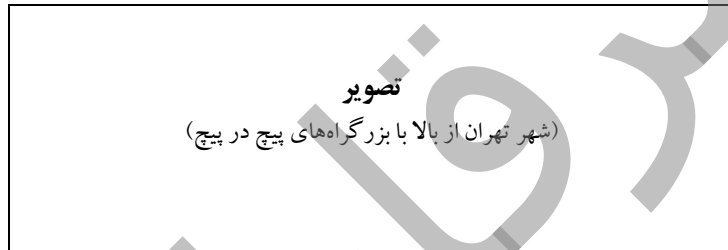
عده کمی از مردم هم مانند ما زندگی عشایری دارند. شغل اصلی ما عشایر دامپروری است و برای چرای دام‌ها از جایی به جایی دیگر کوچ می‌کنیم. عشایر معمولاً با هم خویشاوندند. گوشت و لبنیات، گلیم و جاجیم از تولیدات ما عشایر است.

تصویری از یک دختر بچه عشایری و نمایی از زندگی عشایری

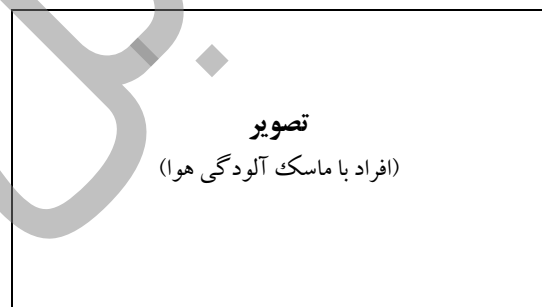
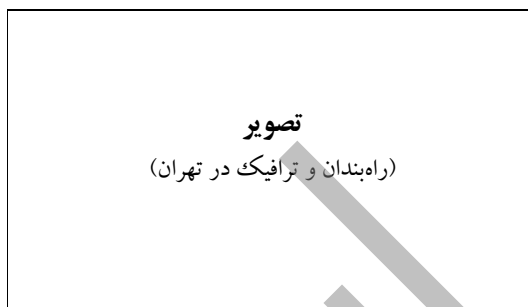
زندگی در شهرهای بزرگ

شهر	جمعیت (نفر)
اهواز	۱/۴۰۰/۰۰۰
تهران	۸/۰۰۰/۰۰۰
اصفهان	۲/۱۰۰/۰۰۰
مشهد	۳/۰۰۰/۰۰۰
تبریز	۱/۶۰۰/۰۰۰
کرج	۲/۰۰۰/۰۰۰
شیراز	۱/۷۰۰/۰۰۰
قم	۱/۱۰۰/۰۰۰

شهرهای بزرگ، شهرهایی هستند که بیش از یک میلیون نفر جمعیت دارند. اگر چه در شهرهای بزرگ امکانات بیش تری مانند دانشگاه‌ها، بیمارستان‌ها، سینماها، سالن‌های نمایش، هتل‌ها و پارک‌های بزرگ وجود دارد، اما زندگی در این شهرها با مشکلات زیادی همراه است.

اعداد جدول تقریبی است

آیا می‌توانید چند مورد از مشکلات زندگی در شهرهای بزرگ بیان کنید و برای حل آن پیشنهاداتی بدهید؟

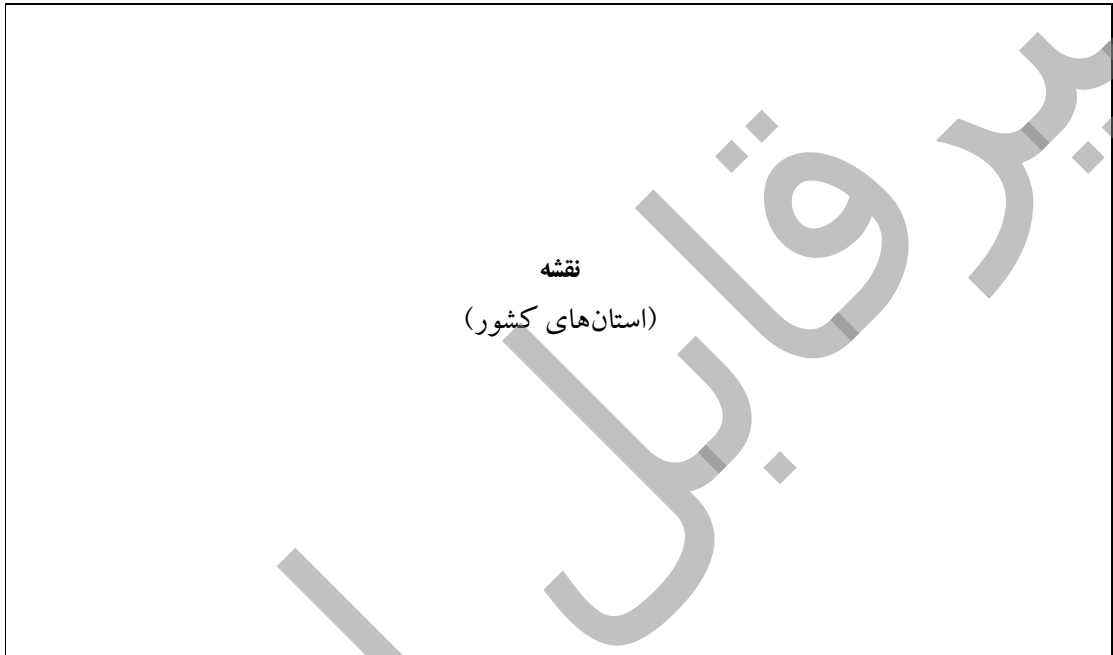
۱. با توجه به جدول بالا، پرجمعیت‌ترین شهرهای ایران را به ترتیب بنویسید (اعداد جمعیت را بخوانید).
(- - - - -)

۲. زندگی در شهرهای بزرگ را با زندگی در روستا مقایسه کنید. برای خوبی‌ها و بدی‌های هر یک مثالی بزنید.

بدی‌ها	خوبی‌ها	
		زندگی در شهرهای بزرگ
		زندگی در روستا

● استان‌های ایران

به نقشه توجه کنید. ایران خانه‌ی بزرگ ما است. کشور ایران برای اداره بهتر به قسمت‌های بزرگی تقسیم شده است. به هر یک از این قسمت‌ها «استان» می‌گویند. هر استان تعدادی شهر و روستا دارد. به نظر شما چرا کشور را به چندین استان تقسیم کرده‌اند؟

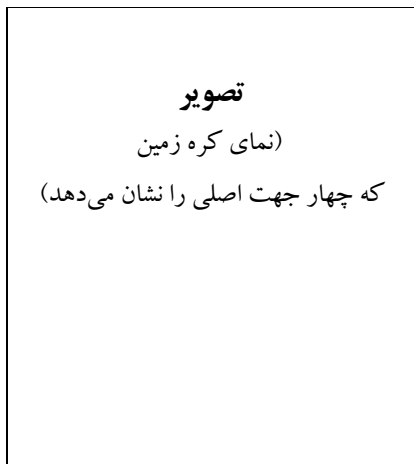
معمولاً بزرگ‌ترین و پرجمعیت‌ترین شهر هر استان، مرکز آن استان است که با انواع راه‌ها به شهرهای دور و

نزدیک استان مربوط می‌شود. **فعالیت**

۱. شما در کدام استان زندگی می‌کنید؟ مرکز استان محل زندگی شما کدام شهر است؟
۲. آیا کسی از خویشان و آشنایان شما در شهرها یا روستاهای دیگر ایران زندگی می‌کنند؟ کدام شهر یا روستا؟
۳. جمله‌ی زیر را با کمک معلم کامل کنید:
من در شهر / روستا که در استان قرار داد، زندگی می‌کنم.
۴. کاربرگه‌ی شماره (۵) نقشه استان‌های ایران را در کلاس انجام دهید.

جهت‌های جغرافیایی

در سال گذشته با جهت‌های اصلی آشنا شدید و با کمک معلم در حیاط مدرسه جهت‌های شمال و جنوب و غرب و شرق را پیدا کردید؟ آیا بازی جهت‌یابی را به خاطر می‌آورید؟

اگر در یک صبح آفتابی، طوری بایستیم که دست راست ما به طرف خورشید باشد و دست چپ ما مغرب و شمال روبه‌روی ما و پشت سرمان جنوب خواهد بود.

- ۱- محمد رضا می‌خواهد از خانه اش به مدرسه برود او باید در چه جهت‌هایی حرکت کند؟
- ۲- باغ میوه در کدام سمت روستا قرار دارد؟
- ۳- حمام در کدام سمت روستا قرار دارد؟

● منظور از شمال و جنوب چیست؟

تصویر دو دانش آموز دختر در کنار یک کره جغرافیایی مشغول بحث هستند .

زمینی که ما روی آن زندگی می کنیم که شهرها و کشورها روی آن قرار دارند ، به شکل یک کره ی بسیار بزرگ است که به آن کره ی زمین گفته می شود .
یک کره ی جغرافیایی را به کلاس بیاورید و با دوستانتان آن را مشاهده کنید .

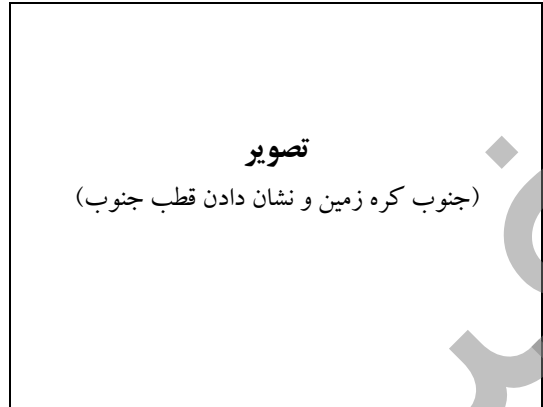
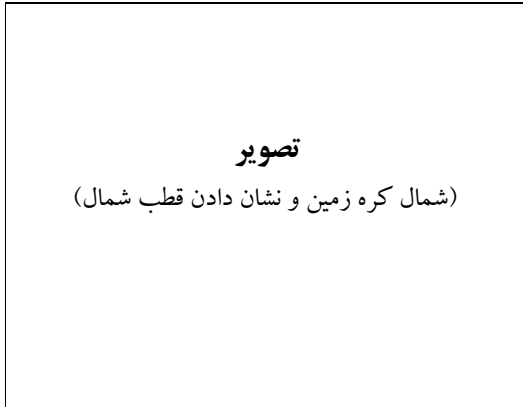
کره ی جغرافیایی را روی میز بگذارید و از بالا به آن نگاه کنید. بالاترین نقطه ای که روی کره می بینید، قطب شمال نام دارد.
اکنون، نقطه ای را روی کره ی جغرافیایی انتخاب کنید و انگشت خود را روی آن بگذارید. سپس، انگشتتان را به طرف قطب شمال حرکت دهید. در این حال، شما در جهت شمال حرکت می کنید. به پایین ترین نقطه ی زمین که روبه روی قطب شمال قرار دارد، قطب جنوب می گویند.

تصویر

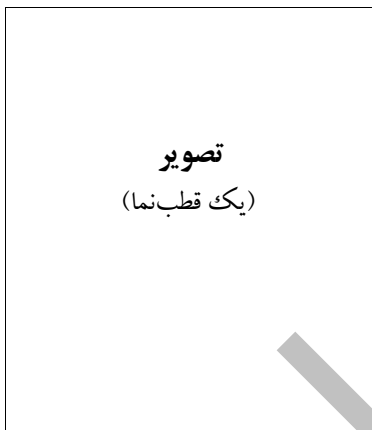
(یک کره جغرافیایی که قطب شمال و قطب جنوب را نشان می دهد)

اگر انگشت خود را روی نقطه ای بگذارید و به طرف قطب جنوب حرکت کنید، در جهت جنوب حرکت

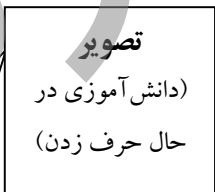
می کنید.

● قطب نما

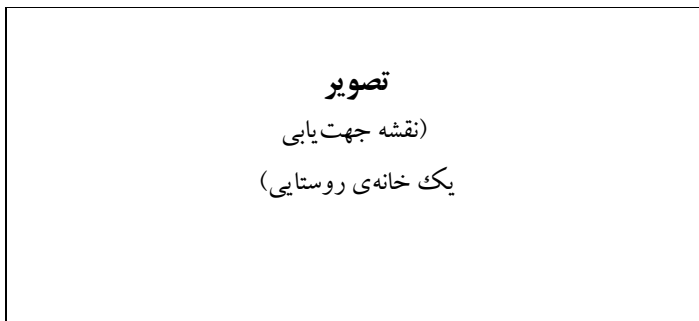

قطب نما وسیله ای است که جهت قطب شمال و جنوب زمین را نشان می دهد. قطب نما یک عقربه ی مغناطیسی (آهن ربایی) دارد. نوک رنگی این عقربه همیشه در جهت شمال قرار می گیرد.

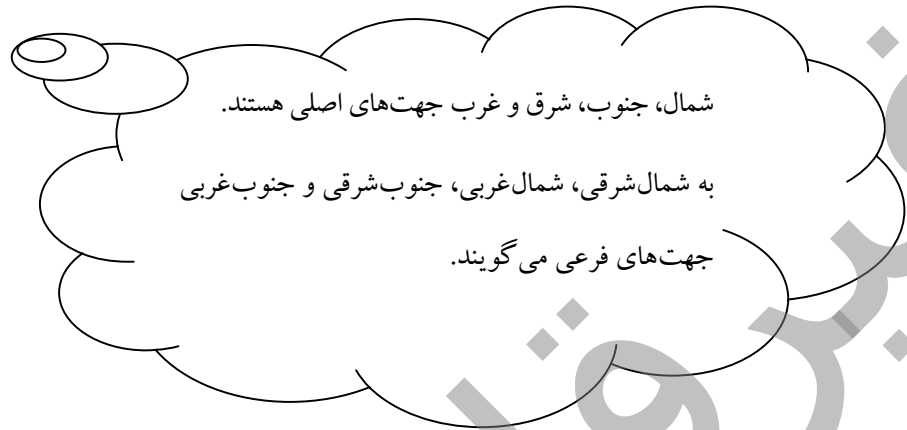
جهت های فرعی

همه ی مکان ها به طور دقیق در جهت های اصلی قرار نگرفته اند برای مثال، در شکل زیر یک خانه ی روستایی را نشان می دهد. چاه آب بین شمال و شرق - یعنی در جهت شمال شرقی - قرار دارد. به این جهت، جهت فرعی می گویند.

تصویر

(دانش آموزی در
حال حرف زدن)

تصویر

(نقشه جهت یابی
جهت های اصلی و فرعی)

فعالیت

کاربرگه ی شماره ی (۶) و (۷) را در کلاس انجام دهید.

درس ۷

جغرافی دانان چگونه محیط زندگی را مطالعه می کنند؟

همه ما دوست داریم محیط زندگی خود را بشناسیم و با ویژگی های آن آشنا شویم. راستی آیا همه محیط ها، شهرها و روستاها شبیه به هم هستند؟ چگونه می توانیم محیط های دیگر را بشناسیم. یکی از راه های شناخت محیط زندگی خود و دیگران استفاده از دانش « جغرافیا» است. وقتی شما مشغول شناخت و تحقیق در مورد شهر یا روستای محل زندگی تان بودید در واقع از دانش جغرافیا استفاده می کردید. دانش جغرافیا به ما کمک می کند که محیط زندگی خود و محیط های دیگر را بشناسیم و از چگونگی زندگی مردم در مکان های مختلف آگاه شویم.

جغرافی دانان چگونه درباره مکان ها تحقیق می کنند؟

بچه ها من يك جغرافيدان هستم، جغرافي دان كسي است كه محيط هاي طبيعي و زندگي مردم را در مكان هاي مختلف مطالعه مي كند و راه حل هايي در مورد مشكلات نشان مي دهد. جغرافيدان ها ابتدا پرسش هايي دربارۀ يك مكان طرح مي كنند. براي مثال مي پرسند: اين شهر در كجا واقع شده است؟ جمعيت آن چقدر است؟ آب و هواي آن چگونه است؟ مردم به چه فعاليت هايي مشغول هستند؟ و ... جغرافيدان از محيط بازديد و سعي مي كند همه چيز را به خوبي مشاهده كند. جغرافيدانان همچنين از كتاب هايي كه درباره آن مكان ياموضوع مطالبی دارند، استفاده می کنند.

تصویر يك
جغرافيدان
در حال صحبت
کردن

به تصویر زیر توجه کنید . در این تصور برخی وسایلی که جغرافی دانها در کارهای خود از آنها استفاده می کنند، نشان داده شده است.

لوگوي کامپيوتر	نقشه روي آن	رايانه
کتابها	عکس ها با شماره	نقشه ها

فعالیت:

با توجه به تصویر بالا، نام هر وسیله‌ای را که روی آن شماره گذاشته شده، بنویسید.

۱) ... ۲) ... ۳) ... ۴) ... ۵) ...

در درس‌های گذشته از طریق مقایسه عکس‌ها و کار برگه () عکس خوانی، پی بردید که از عکس‌ها می‌توانیم اطلاعاتی دربارهٔ یک مکان به دست بیاوریم. شاید تا کنون فیلم‌هایی از زندگی مردم در سرزمین‌ها و کشورهای دیگر دیده باشید. فیلم‌ها نیز وسیلهٔ خوبی برای آشنایی با محیط‌های مختلف هستند.

در درس‌های گذشته، هم‌چنین با کره جغرافیایی و نقشه آشنا شدید. یک بار کتاب را ورق بزنید و انواع نقشه‌های آن را به دقت مشاهده کنید از هر نقشه چه اطلاعاتی به دست می‌آوریم.

نقشه مهم‌ترین وسیله مطالعه در جغرافیا است. آیا روی دیوار کلاس شما نقشه‌ای نصب شده است؟
با کمک معلم نقشهٔ ایران را به دیوار کلاس نصب کنید.

تصویر يك منطقه شهري به صورت نقشه

- ۱- میلاد و دوستش در مدرسه هستند، آنها می خواهند از فروشگاه ، خط کش و مداد بخرند. به طرف کدام خیابان و کدام جهت باید حرکت کنند؟
- ۲- مریم می خواهد با مادرش به پارک برود. از کدام خیابانها باید عبور کند؟
- ۳- کدام خیابان در شرق بیمارستان و غرب پارک قرار دارد؟
- ۳- اکنون شما در مقابل بانک ایستاده اید و می خواهید به خانه آقای محمدی بروید. در کدام جهت ها باید حرکت کنید؟

به کار ببندیم

۱- نامه ای به یک دوست که در جای دیگری زندگی می کند بنویسید و از او دعوت کنید به شهر یا روستای شما سفر کند و در باره شهر یا روستای خودتان توضیح دهید .

۲- اگر در خانه قطب نما دارید به کلاس بیاورید و با کمک معلم یافتن جهت های جغرافیایی و قبله را با آن در حیاط یا کلاس تمرین کنید .

۳- با توجه به آن چه در کتاب علوم امسال می خوانید یک قطب نما بسازید .

پیدایش شهر و روستا

تصویری نقاشی از یک تمدن باستانی ایران

و عکس واقعی از همان محل

درس ۸

نخستین روستاها چگونه به وجود آمدند؟

آیا تاکنون فکر کرده‌اید که در گذشته‌های دور انسان‌ها چگونه زندگی می‌کردند؟

هزاران سال پیش، انسان‌ها وسایل و ابزارهای انسان امروز را نداشتند. دانشمندان از روی برخی وسایل و چیزهایی که از هزاران سال پیش به جای مانده است، حدس می‌زنند که انسان‌های آن دوره برای رفع نیازهای خود ابزارها و وسایل کمی داشته‌اند.

برای مثال یکی از مشکلات انسان، فراهم کردن غذا بود. او از صبح تا شب در جنگل‌ها به جست‌وجوی غذا می‌پرداخت و غذای خود را از میوه‌ی درختان، ریشه و برگ گیاهان و تخم پرندگان به دست می‌آورد. جمع‌آوری غذا برای انسان کار سختی بود؛ او بعضی روزها از صبح تا شب چیزی برای خوردن پیدا نمی‌کرد. شاید او خانه‌ای نداشت تا در آن استراحت کند و برای این که از حمله‌ی حیوانات در امان بماند به درون غارها پناه می‌برد. راستی، چه چیز به انسان کمک کرد تا بر سختی‌ها پیروز شود؟

نقاشی

(انسان‌های نخستین
در حال گردآوری خوراک
از درختان)

خداوند به انسان‌ها در مقایسه با بقیه‌ی جانوران نعمت‌های بزرگی عطا کرده است، او به انسان‌ها عقل و شعور داد تا بتوانند راه‌حلی برای مشکلات خود پیدا کنند. خداوند انسان را با دست‌های توانا آفریده است و به تدریج انسان‌ها با نیروی فکر خود و به کمک دست‌هایشان یاد گرفتند وسایلی بسازند و نیازهای خود را برطرف کنند. اولین ابزارهای انسان، بیش‌تر سنگی بودند. در ابتدا از سنگ، شاخه‌ی درختان و استخوان حیوانات برای کندن زمین و پیدا کردن ریشه‌ی گیاهان و سوراخ کردن پوست برای تهیه‌ی لباس استفاده می‌کردند. با گذشت زمان، انسان‌ها ابزارهای بهتر و جدیدتری ساختند؛ برای مثال، با بستن یک دسته‌ی چوبی به یک سنگ لبه‌تیز، تبر

ساختند. یا با بستن یک سنگ نوک تیز به یک قطعه چوب، نیزه درست کردند. آن‌ها با استفاده از این ابزارها توانستند بهتر از گذشته حیوانات را شکار کنند.

نمونه‌هایی از ابزارهای سنگی که انسان‌ها برای شکار درست کرده بودند.

انسان‌ها به صورت گروهی به یک جانور بزرگ جثه، حمله می‌کردند. شکار، غذای زیادی برای آن‌ها فراهم می‌کرد. هم‌چنین، آن‌ها از پوست حیوان لباس، از شاخ آن نیزه و از استخوان آن سوزن درست می‌کردند.

فعالیت: فکر کنید و پاسخ دهید.

هزاران سال است که جانورانی مانند مورچه‌ها یا پرندگان، خانه‌ی خود را به همان سبک قدیم می‌سازند و هیچ تغییری در خانه‌های آن‌ها به وجود نیامده است. چرا؟ آیا می‌توانید درباره‌ی تغییر نکردن شیوه‌ی زندگی حیوانات مثال‌های دیگری بزنید؟

کشف آتش

در ابتدا، انسان‌ها از آتشی که در اثر رعد و برق به وجود می‌آمد می‌ترسیدند و فرار می‌کردند. اما بعدها پی بردند که با به هم زدن بعضی سنگ‌ها می‌توانند آتش درست کنند. از آن پس، از آتش برای گرم کردن خود، روشنایی و پختن گوشت استفاده می‌کردند. مدتی بعد از کشف آتش، انسان توانست از آن برای ساختن ظروف سفالی (پختن ظروف گلی) استفاده کند.

غارنشینی

امروزه ما با دیدن نقاشی‌هایی که بر روی دیوار غارها به جا مانده است می‌توانیم تا حدودی به چگونگی زندگی انسان‌های غارنشین و ابزار و وسایل آن‌ها پی ببریم.

شاید بعضی انسان‌ها در جست‌وجوی خانه و مکانی امن به غارها پناه برده بودند. غار آن‌ها را از سرما و حمله‌ی حیوانات حفظ می‌کرد و آتش درون غار نور و گرمای مناسبی به وجود می‌آورد.

نقاشی

(یک مرد غارنشین
که آتش روشن کرده است)

نقاشی

(شکار گوزن‌ها
با تیر و کمان)

نقاشی

(یک گاو وحشی)

نقاشی‌های موجود بر دیوار غارهای قدیمی، نشان‌دهنده‌ی اهمیت شکار در زندگی مردمان غارنشین است.

اهلی کردن حیوانات

انسان‌ها به تدریج پی بردند حیواناتی مانند گوسفند، بز، گاو، سگ و بعضی پرندگان را اهلی کنند.

نقاشی (اهلی کردن حیوانات)

کشاورزی

نقاشی

(کشاورزی انسان‌های نخستین)

در دوره‌ی شکار، مردان به شکار می‌رفتند و زنان در پناهگاه‌ها می‌ماندند. وظیفه‌ی آن‌ها نگهداری از بچه‌ها و جمع‌آوری گیاهان خوراکی بود.

انسان‌ها وقتی دیدند دانه‌ای در جایی به زمین می‌افتد، پس از مدتی در آن‌جا گیاهی سبز می‌شود. بنابراین به کاشتن دانه‌هایی چون گندم و جو پرداختند و به تدریج کشاورزی را آموختند. با آغاز کشاورزی، زندگی انسان‌ها تغییر کرد.

پیش از آن، انسان‌ها مجبور بودند برای به دست آوردن غذا از جایی به جای دیگر بروند اما با رواج کشاورزی، مردم در کنار رودها و چشمه‌ها

برای خود خانه‌های دائمی ساختند و در یک‌جا ساکن شدند.

نقاشی

(ابزارهای سنگی برای کشاورزی)

ابزارهای سنگی اولیه برای کشاورزی و آرد کردن گندم و جو

پیدایش روستاها

انسان‌ها می‌دانستند که زمین‌های کشاورزی به مراقبت نیاز دارند. پس، برای مراقبت از کشتزارها، در کنار آن‌ها ساکن شدند. چون مراقبت از مزرعه‌ها و کار کشاورزی به تنهایی ممکن نبود، آن‌ها خانه‌هایشان را در کنار یک‌دیگر ساختند و به این ترتیب اولین روستاها به وجود آمدند، بدین ترتیب انسان‌ها زندگی یکجا نشینی را آغاز کردند.

فعالیت: هم‌فکری کنید و بگویید چرا انسان‌ها از ابتدا به صورت گروهی و دسته‌جمعی زندگی می‌کردند.

درس ۹

نخستین شهرها چگونه به وجود آمدند؟

در درس گذشته با زندگی یکجانشینی، رونق کشاورزی و پیدایش روستاها آشنا شدید. با رواج کار کشاورزی، غذا به اندازه کافی برای همه تولید و ذخیره می‌شد. در نتیجه، دیگر همه افراد مجبور به کار کشاورزی نبودند، بنابراین عده‌ای از مردم به کارهای دیگر روی آوردند. برای مثال عده‌ای به ساختن ابزار کشاورزی، قایق و مانند اینها مشغول شدند و بعضی هم به داد و ستد پرداختند. به این ترتیب تقسیم کار به وجود آمد. با گذشت زمان، جمعیت بعضی از روستاهای کنار رودها بیشتر شد و این روستاها به شهر تبدیل شدند. اولین شهرها در کنار رودهای پر آب به وجود آمدند.

پیدایش تمدن‌ها

در آن زمان، اداره امور شهرها به عهده فرمانروایان بود. فرمانروایان برای برقراری نظم و اداره بهتر شهرها قانون‌هایی وضع کردند. آنها برای اداره شهرها به در آمد نیاز داشتند و به همین دلیل از مردم مالیات می‌گرفتند.

با رونق داد و ستد و رسیدگی به کار مالیات‌ها نیاز به نوشتن و ثبت امور بیشتر شد و خط پدید آمد.

در آن زمان، برخی از شهرها به طور

مستقل اداره می‌شدند. به تدریج فرمانروایان برخی شهرهای بزرگ به شهرهای دیگر حمله و آنها را تصرف کردند و قلمرو حکومت آنها وسیع‌تر شد.

داد و ستد در گذشته‌های دور

در گذشته‌های دور، وقتی تقسیم کار اجتماعی به وجود آمد، انسان‌ها نیازهای خود را از مبادله کالا با کالا برطرف می‌کردند. برای مثال اگر کشاورزی، گندم زیاد داشت مقداری از آن را به کسی که ابزار کشاورزی می‌ساخت، می‌داد و وسیله‌ای را که به آن نیاز داشت، می‌گرفت.

تصویر

(مبادله پایاپای
از کتاب چهارم)

به نظر شما داد و ستد به صورت مبادله کالا با کالا چه مشکلاتی را به وجود آورد؟ بعدها برای حل این مشکلات چه وسایلی اختراع شد؟

منظور از تمدن‌ها، سرزمین‌هایی با شهرهای بزرگ بودند که در آنها تقسیم کار و مهارت‌های مختلف،

حکومت، مذهب، خط، قانون و آثار هنری بوجود آمده بود.

همزمان با تمدن‌های باستانی در ایران، در سرزمین بین‌النهرین (بین دو رود دجله و فرات) نیز تمدن‌هایی پدید آمده بود.

به نقشه توجه کنید. روی این نقشه می‌توانید دو نمونه از تمدن‌های باستانی را که در گذشته‌های دور در ایران

پدید آمدند و از بین رفتند، مشاهده کنید.

روی نقشه محل تمدن ایلام را پیدا کنید.

تمدن ایلام

حدود چهار تا پنج هزار سال پیش، تمدن ایلام در ناحیه‌ای که امروز خوزستان نام دارد، پدید آمده بود.

عکس

(نقشه شوش و چغازنبیل از بالا)

یکی از پادشاهان ایلامی، شهر شوش را پایتخت قرار داد و این شهر به شهری بزرگ و آباد تبدیل شد. به طوری که مزارع وسیع کشاورزی در اطراف این شهر و در داخل آن بازارهای بزرگی وجود داشته است. مردم ایلام به کشاورزی، دامداری و ساختن ظروف و اشیاء فلزکاری، سفالگری، نجاری و مجسمه‌سازی و تجارت و ... مشغول بودند.

عکس

(معبد چغازنبیل)

در سرزمین ایلام پرستشگاه‌های (معابد) بزرگی ساخته شده بود که در آن مردم، خدایان ایلامی را عبادت می‌کردند. در آن دوره پرستشگاه‌ها را عظیم و بلند می‌ساختند. پرستشگاه مشهور و عظیم چغازنبیل یکی از آنها است که امروزه می‌توان باقیمانده آن را در نزدیکی شهر شوش دید. از لوح‌های گلی به جا مانده از آن روزگار می‌توان پی برد که ایلامی‌ها از خط میخی استفاده می‌کردند.

عکس
(بخشی از دیوار چغازنبیل)

البته پیش از آن خط ایلامی‌ها، خط تصویری بوده است. در خط تصویری، هر چیزی را که می‌خواستند بنویسند، شکل آن را می‌کشیدند.

بخشی از دیوار چغازنبیل که روی آجرها خط ایلامی‌ها دیده می‌شود.

عکس
(خط تصویری ایلامی‌ها)

عکس
(خط میخی ایلامی‌ها)

ایلامی‌ها همواره در حال جنگ با همسایگان خود بودند بخصوص آشوری‌ها که به سرزمین آن‌ها حمله می‌کردند.

فعالیت

- ۱- روی نقشه نام رودی را که تمدن ایلام در کنار آن بوجود آمده پیدا کنید و نام ببرید.
- ۲- همزمان با تمدن ایلام کدام تمدن‌ها در بین‌النهرین وجود داشتند؟

درس ۱۰

مورخان چگونه گذشته را مطالعه می کنند؟

آیا به خاطر دارید سال گذشته مدارک و شواهدی از دوره کودکی تان به کلاس آوردید و از روی آن ها پی بردید که در آن دوره چه خصوصیتی داشتید؟

اکنون می توانید حدس بزنید که چطور می فهمیم تمدن های قدیمی مانند ایلام چه خصوصیتی داشتند و مردم آنها از چه ابزارها و وسایلی استفاده می کردند؛ ما از طریق دانش تاریخ به گذشته پی می بریم تاریخ یعنی شناخت زندگی اجتماعی در گذشته .

به کسانی که در باره زندگی انسان ها و حوادثی که در گذشته اتفاق افتاده، تحقیق می کنند و می نویسند، مورخ می گویند. مورخ تحقیق می کند که در گذشته حوادث مختلف چگونه و چرا اتفاق افتاده است . مورخان در مطالعه خود از دانش باستان شناسی هم استفاده می کنند.

من یک باستان شناس هستم.

تصویر

(یک باستان شناس)

باستان شناسان بناها، اشیا و وسایلی را که از گذشته به جا مانده کشف و مطالعه می کنند. آنها ابتدا یک مکان باستان شناسی را شناسایی می کنند و سپس با وسایل مختلف در آن مکان حفاری می کنند و اشیا را از دل خاک بیرون آوردند و هر چه را پیدا می کنند با دقت آزمایش و مطالعه می کنند.

شویی به دست آمده از يك حفاري

عكس

(باستان شناسان در حال حفاری)

عكس

(دیدار خانواده از موزه)

موزه‌ها

یکی از مهم‌ترین مکان‌هایی که می‌توانیم آثار تاریخی یا باستان‌شناسی را در آنها مشاهده کنیم، موزه‌ها هستند.

این آثار و اشیاء چون با ارزش هستند،

در موزه‌ها نگهداری می‌شوند.

ما با رفتن به موزه و بازدید از این آثار

می‌توانیم بیشتر با زندگی در گذشته آشنا

شویم.

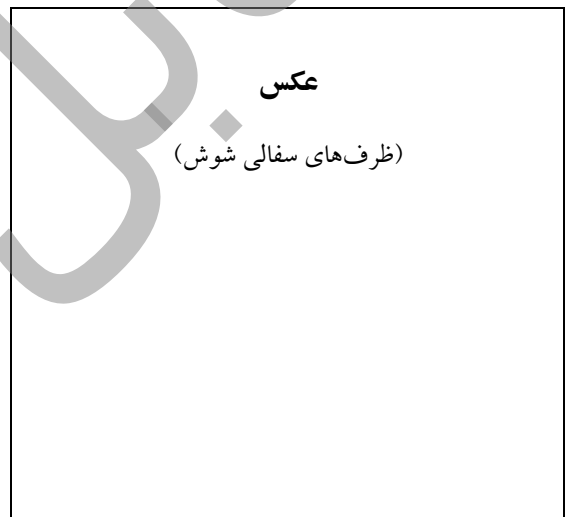
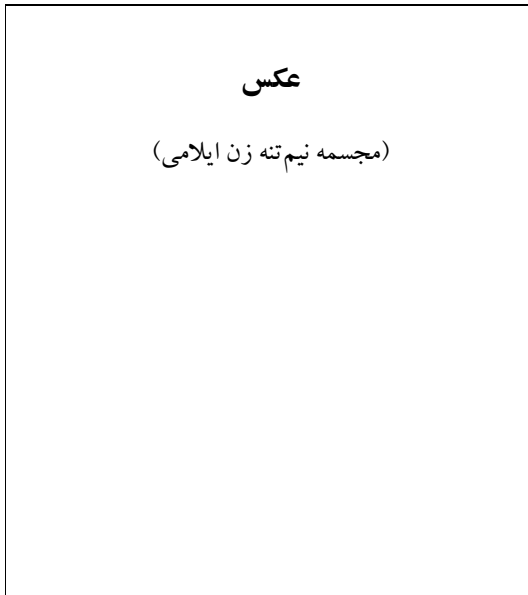
آیا شما تاکنون به موزه رفته‌اید؟

عكس

(نمونه‌هایی از اشیاء باستانی)

(در موزه ایران باستان)

موزه ایران باستان در تهران از موزه‌های مهم کشور است.

به تصاویر توجه کنید. اینها نمونه وسایلی هستند که باستان شناسان در منطقه ایلام آنها را کشف کرده اند.

فعالیت

۱. به تصاویر بالا دقت کنید و بگویید باستان شناسان از هر یک از این وسایل به چه چیزی درباره تمدن ایلام پی می برند.
- ۲.

به کار بیندیم

- ۱- نام يك موزه در محل زندگي تان را از بزرگترها جستجو کنید و از آن ها بخواهید شما را در تعطیلات برای بازدید از آن ببرند .
- ۲- از پدر بزرگ و مادر بزرگتان بخواهید يك وسیله قدیمی را که مورد استفاده آن ها بوده به شما نشان دهند و بگویند مربوط به چند سال پیش است ؟ سپس موضوع را در کلاس تعریف کنید .
- ۳- با گل سفال انواع ظروف سفالی که مورد نیاز مردم در دوره های قدیم بوده است بسازید و نمایشگاهی از آن ترتیب دهید .

فصل چهارم

سفری به شهرهای باستانی

تخت جمشید

طاق بستان

همدان

تصویر ماشین و جاده

آدم عروسکی دوربین به دست

آقای معتمدی عموی علیرضا کارمند سازمان میراث فرهنگی است. او سال گذشته از طرف سازمان مامور شد که مدتی در همدان کار کند. برای همین خانواده اش را به همدان منتقل کرد و در آن جا خانه ای اجاره کردند. همدان شهری بسیار زیبا و خوش آب و هوا در دامنه ی کوه های الوند است. در تابستان عده ای از مردم برای دیدن مناظر زیبا و استفاده از هوای خنک و مطبوع به این شهر سفر می کنند. آقای معتمدی از برادرش دعوت کرد که به همراه خانواده اش به همدان سفر کنند و از آثار تاریخی این شهر بازدید کنند. علیرضا که به مسافرت و دیدن مکان های جدید علاقه بسیار داشت از خوشحالی در پوست خود نمی گنجید. وقتی آن ها به همدان رسیدند پس از یک روز استراحت به اتفاق عمو و خانواده اش برای دیدن "منطقه تاریخی تپه هگمتانه" رفتند. آقای معتمدی اطلاعات زیادی در باره آثار تاریخی داشت و به آن ها گفته بود که تپه هگمتانه از نظر تاریخی اهمیت زیادی دارد.

آن ها وقتی از این بخش تاریخی بازدید می کردند آقای معتمدی گفت: تپه هگمتانه از حدود سه هزار سال پیش باقی مانده است و به دوران مادها بر می گردد.

علیرضا با تعجب پرسید: سه هزار سال! خیلی دور است. مادها که بودند؟ آقای معتمدی پاسخ داد: آیا می دانید چرا کشور ما ایران نام گرفته است؟ ایران یعنی سرزمین یا محل آریاییان. آریایی یعنی نجیب و شریف.

عکس تپه هگمتانه

عکس موزه هگمتانه

(خانواده در حال بازدید از موزه به صورت نقاشی)

مورخان معتقدند که حدود چهار هزار سال پیش اقوام آریایی ازدو طرف دریای خزر به این سرزمین مهاجرت کردند و به تدریج در دشت های سبز و حاصلخیز ساکن شدند. آریایی ها سه گروه بودند: مادها، پارس ها و پارت ها. هر یک از این گروه ها در منطقه ای از ایران ساکن شدند، آن ها دامدار کشاورز بودند. مادها در غرب ایران ساکن شدند. آن ها با آشوری ها همسایه بودند آشوری ها قومی جنگجو بودند و بیشتر اوقات به سرزمین ماده حمله ور

**نقشه مهاجرت آریایی از کتاب اول
راهنمایی
مسیر پارت و ماد و پارس مشخص
شود .**

ور می شدند و آن ها را غارت می کردند . اما مادها نمی توانستند جلوی
حمله آشوری ها را بگیرند . زیرا با هم متحد نبودند و سپاه منظمی نداشتند

اما سرانجام به ضعف خود پی بردند و با هم متحد شدند و به رهبری
دیاکو حکومت ماد را بوجود آوردند و آشوری ها را شکست دادند .
مادها در دامنه ی کوه الوند شهری ساختند و نام آن را هگمتانه گذاشتند
برخی از مورخان می گویند محل اصلی شهر باستانی هگمتانه همین محلی
است که ما از آن دیدن می کنیم. این شهر پایتخت مادها بوده است .
نام هگمتانه بعدها به همدان تغییر پیدا کرد .
علیرضا که کنجکاو شده بود پرسید : چگونه فهمیده اند که اینجا شهر مادها
بوده است ؟

آقای معتمدی ادامه داد: باستان شناسان با حفاری هایی که در این منطقه انجام داده اند اشیا و وسایلی مربوط به آن زمان کشف کرده اند.
آن ها پی برده اند که این شهر دیواری ضخیم و بلند داشته است و در گوشه های مختلف آن ستون های عظیمی قرار داشته است .

تصویر نقاشی ورود آریایی ها

سپس آقای معتمدی به آن ها گفت : بیا بیید به موزه هگمتانه که کنار این تپه بنا شده برویم. علیرضا که تا آن زمان به موزه نرفته بود با
خوشحالی رو به پسرعمویش محسن کرد و گفت : من فقط موزه را در تلویزیون دیده ام . محسن گفت:
من قبلا با پدرم به این موزه آمده ام و اشیای آن را دیده ام ولی باز هم به دیدنش می آرزو .

آقای معتمدی برای همه بلیط خرید و همگی به داخل موزه رفتند .

عکس از داخل موزه هگمتانه

در این موزه آثار سنگی ، سفالی و فلزی از گذشته‌های دور به نمایش گذاشته شده بود .
آقای معتمدی توضیح داد : پس از این که مادها از
کوروش شکست خوردند، حکومت هخامنشیان بوجود آمد .
در زمان این حکومت نیز هگمتانه مورد توجه بود و آن جا را به عنوان
پایتخت تابستانی انتخاب کرده بودند .
بنابر این آثار و اشیای این موزه فقط مربوط به دوره مادها نیست
و آثار دوره های بعد نیز در این جا وجود دارد .

بچه ها در این موزه از مجسمه شیر سنگی ، خمره های آب و غذا و پایه های باقی مانده از ستون های کاخ هخامنشی دیدن کردند .

مجسمه شیر سنگی

تصویر خمره های آب و غذا

تصویر تکوک بز طلایی مادها

تصویر سکه های باستانی

وقتی بازدید تمام شد موقع اذان ظهر بود، همگی به نزدیکترین مسجد شهر رفتند و در آن جا نماز خواندند .

آقای معتمدی گفت: حالا به سمت جاده عباس آباد می رویم تا گنج نامه را به شما نشان بدهم، در مسیر راه یک رستوران خوب می شناسم آن جا ناهار می خوریم.

وقتی به گنج نامه رسیدند سنگ نبشته هایی (سنگ نوشته)

روی سینه ی کوه را دیدند. علیرضا پرسید: این ها

خط میخی است. عمویش پاسخ داد: بله خوب

فهمیدی. این سنگ نبشته ها مربوط به دوران

هخامنشیان است. که به سه زبان پارسی باستان،

ایلامی و بابلی نوشته شده است.

باستان شناسان به کمک زبان شناسان توانسته اند

نوشته ها را بخوانند.

در این نوشته ها برای حفظ و نگهداری کشور ایران

دعا شده است.

تصویر گنج نامه

فعالیت

۱- با استفاده از گل سفالی و اجسام تیز (مانند میخ) سنگ نبشته درست کنید.

۲- اگر به مکانی تاریخی سفر کرده اید چه چیزهایی بیشتر مورد توجه شما بود؟ درباره ی آن صحبت کنید.

۳- به نظر شما چگونه می توان از آثار تاریخی حفاظت کرد؟

سفری به تخت جمشید (۱)

شب هنگام همه روی ایوان خانهٔ عمو دور هم نشسته بودند و چای می نوشیدند. هوا خنک و دلپذیر بود. محسن و علیرضا دربارهٔ آنچه دیده بودند، گفت و گو می کردند. آقای معتمدی گفت: فرداشب، مهمانان دیگری داریم. می دانید که پویا پسرخالهٔ محسن دانشجوی رشتهٔ تاریخ است. او دوستی در کشور هلند دارد که به ایران سفر کرده و مثل همهٔ خارجی‌ها مشتاق است از آثار باستانی ایران دیدن کند. فردا هر دو به همدان می آیند. البته خودشان از همهٔ جاهایی که ما امروز دیدیم، بازدید می کنند ولی شب برای استراحت به خانهٔ ما می آیند.

مهمانان جدید آمده بودند و از تپه‌ی هگمتانه و سایر مکان‌های شهر همدان بازدید کرده بودند. عصر دوباره همه دور هم جمع شدند. پویا گفت: ما فردا زحمت را کم می کنیم. می خواهیم به شیراز برویم تا تخت جمشید را ببینیم. علیرضا و محسن گفتند: خوش به حالتان، کاش ما هم می توانستیم با شما بیاییم. آقای معتمدی رو به برادرش کرد و گفت: خوب است بچه‌ها با آنها بروند، البته اگر شما و مادر علیرضا اجازه بدهید. پدر علیرضا گفت: از نظر ما اشکالی ندارد، به شرطی که مزاحمتی برای آنها فراهم نشود. پویا گفت: نه زحمتی نیست. من فهمیده‌ام که این بچه‌ها خیلی به دانستن تاریخ کشورمان علاقه دارند و خوشحال می شویم همراه ما بیایند. مادر علیرضا گفت: فقط خواهش می کنم با احتیاط رانندگی کنید و همه کمر بند ایمنی را ببندید.

پاسارگاد

صبح روز یکشنبه اتومبیل پویا به پاسارگاد رسید. پاسارگاد حدود ۱۳۰ کیلومتری شیراز قرار دارد. همه پیاده شدند. پویا گفت: این جا آرامگاه کوروش است. در این مکان آثار تاریخی دیگری هم وجود دارد.

عکس

(مقبره کوروش

پاسارگاد)

علیرضا پرسید: کوروش که بود؟

پویا توضیح داد: کوروش فردی از قوم پارس بود که حکومت هخامنشیان را به وجود آورد. چون جد کوروش، هخامنش نام داشت به حکومتی که او تأسیس کرد هخامنشیان می گویند. کوروش پس از برکنار کردن مادها از حکومت، دیگر حکومت‌های بزرگ آن زمان مانند لیدی و بابل را شکست داد و سرزمین‌های آنها را تصرف کرد. در نتیجه قلمرو حکومت او بسیار گسترش یافت.

تخت جمشید	عکس (تخت جمشید ترجیحاً از بالا با برجسب قسمت‌های مختلف)
ساعت ۳ بعد از ظهر همگی در تخت جمشید بودند. توماس دوست هلندی پویا دهانش بازمانده بود و با تعجب به ستون‌های عظیم نگاه می کرد. او پرسید: چگونه در ۲۵۰۰ سال پیش چنین بنای عظیمی ساخته شده است؟	

پویا به زبان انگلیسی برای توماس توضیح می داد و بعد سخنانش را به فارسی برای بچه‌ها ترجمه می کرد: این جا پایتخت هخامنشیان بوده است. این کاخ حدود ۱۳۵۰۰۰ متر مربع وسعت دارد. باقیمانده تالارهای پذیرایی و کاخ‌های شاهی را می توان مشاهده کرد. پلکان ورودی اصلی تخت جمشید ۱۱۱ پله در هر سمت دارد. این بنا به فرمان داریوش اول ساخته شد و سال‌ها ساختن آن طول کشید. در ساختن این بنا از صدها نفر از اقوام و ملیت‌های مختلفی که در قلمرو هخامنشیان زندگی می کردند، استفاده کردند و برای انجام کار به آنها دستمزد می دادند. البته معماری اصلی آن توسط پارسیان بوده است. ستون‌های سنگی تخت جمشید بیش از ده متر ارتفاع دارند و از شگفتی‌های معماری جهان هستند.

کارگران، سنگ‌ها را از کوه‌های دور و نزدیک می‌بریدند و با گاری به این محل می‌آوردند و بعد با قرقره و طناب آنها را بالا می‌کشیدند. آن‌ها سنگ‌ها را تراشیده و نقش‌های زیبایی روی آن‌ها کنده‌اند. اینجا محل برگزاری جشن‌های هخامنشیان به خصوص جشن نوروز بوده است.

محسن گفت: پس داریوش از شاهان مهم هخامنشی بوده است.

پویا پاسخ داد: بله، در زمان داریوش ایران وسعت زیادی پیدا کرد. قلمرو حکومت هخامنشیان وسیع بود و با توجه به وسعت قلمرو، اداره این کشور پهناور کار ساده‌ای نبود.

داریوش برای اداره بهتر کشور دستور داد آن را به بخش‌هایی تقسیم کنند و برای هر بخش یک «شهربان» انتخاب کرد. علیرضا گفت: مثل امروز که کشور ما به استان‌هایی تقسیم شده است؟ پویا ادامه داد: بله، دقیقاً. از کارهای مهم دیگر داریوش ساختن راه‌ها بود.

عکس

(سازندگان تخت جمشید)

(سیاه و سفید)

عکس یا نقاشی

(توماس وپویا و علیرضا و محسن در حال بازدید

از تخت جمشید.)

نقاشی

(نمای داخل کاخ داریوش)

نقشه

(قلمرو هخامنشیان)

نقاشی

(چاپارخانه)

به دستور داریوش در سرزمین پهناور ایران راه‌های زیادی ساختند. راه‌ها، مهم‌ترین وسیله ارتباط میان شهرها و روستاها و پایتخت بودند. مهم‌ترین و طولانی‌ترین این راه‌ها راه شاهی نام داشت. در کنار جاده‌های اصلی، محل‌هایی به نام «چاپارخانه» ساخته بودند.

تصویر

(ریتون طلایی
شاهان هخامنشی)

تصویر

(سکه‌ها)

در این مکان‌ها همیشه اسب‌هایی تازه نفس آماده بودند تا پیک‌ها (نامه‌رسان‌ها) اسب خود را عوض کنند و نامه‌ها را به دورترین نقاط کشور برسانند.

از دیگر کارهای مهم داریوش این بود که دستور داد سکه‌هایی از طلا بسازند و یک سپاه ده‌هزار نفری از سربازان ورزیده که همیشه آماده جنگ بودند، تشکیل شود. **فعالیت**

۱. پنج اقدام مهم داریوش را به طور مختصر بیان کنید.
۲. ساختن سکه‌ی طلا به دستور داریوش چه فایده‌ای در داد و ستد و تجارت داشت؟
۳. کاربرگ‌ی شماره‌ی (۸) ابزارها و وسایل ایران باستان را انجام دهید.

سفری به تخت جمشید (۲)

شب بود. پویا، توماس، محسن و علیرضا در سالن هتل نشسته بودند و چای می نوشیدند. پویا گفت: بچه ها حتماً خسته شدید. محسن و علیرضا با هم گفتند: نه خیلی جالب بود. علیرضا گفت: برای من خیلی جالب بود که این چنین آثار مربوط به گذشته های خیلی دور را دیدم. چه عکس های خوبی گرفتم، می خواهم به دوستانم نشان بدهم. توماس گفت: من هم خیلی عکس گرفتم. این نوع آثار تاریخی با این همه قدمت، فقط ممکن است در چند کشور دنیا وجود داشته باشد. چه خوب است که از آن ها محافظت شود. پویا گفت: بله بچه ها، گردشگران باید در هنگام بازدید مراقب باشند که آسیبی به آثار تاریخی وارد نشود؛ مثلاً کسی روی آثار تاریخی یادگاری ننویسد. علیرضا گفت: ما هم امروز گردشگر بودیم، نه؟ و پویا پاسخ داد: البته. توماس پرسید: تا آنجایی که من مطالعه کرده ام، حکومت هخامنشیان به دست اسکندر مقدونی از بین رفته است.

پویا توضیح داد: هخامنشیان بیش از دویست سال حکومت کردند. آنها در اواخر حکومتشان، به دلیل اختلاف های داخلی و بی لیاقتی شاهان ضعیف شده بودند، در این زمان، اسکندر به ایران حمله کرد. او پادشاه یونان و مقدونیه بود و آرزو داشت همه ی جهان را تصرف کند.

نقشه

(مسیر حمله اسکندر)

(صفحه ۹۲ کتاب چهارم)

در زمان حمله اسکندر، ایرانیان در برابر آنها ایستادگی کردند. یکی از فرماندهان شجاع ایرانی «آریو برزن» بود. او تا آخرین نفس با سپاه دشمن جنگید؛ و سرانجام کشته شد و کشور ایران به دست بیگانگان افتاد. جانشینان اسکندر در کشور حاکم شدند و حکومت سلوکیان را تشکیل دادند. سلوکیان سعی کردند آداب و رسوم و خط و زبان یونانی‌ها را در ایران رواج بدهند.

محسن با تأسف گفت: چقدر بد! پویا ادامه داد: البته، بعدها پارتیان بیگانگان را از ایران بیرون راندند. علیرضا گفت: چطور؟ پویا پاسخ داد: مردم ایران حکومت بیگانگان را نمی‌پذیرفتند و سال‌ها با آنها مبارزه می‌کردند. پارت‌ها گروهی دیگر از آریایی‌ها بودند؛ آنها حکومت اشکانیان را به وجود آوردند. پارت‌ها در فنون جنگی و اسب‌سواری و تیراندازی بسیار ماهر بودند.

یکی از پادشاهان اشکانی مهرداد دوم بود که در زمان او، ایران به کشور بسیار پهناور و قدرتمندی تبدیل شد.

البته چون ایران در آن زمان با کشور روم همسایه بود، پادشاهان رومی قصد داشتند ایران را تصرف کنند؛ به همین دلیل بین آنها و اشکانیان جنگ‌های زیادی در گرفت. در بیشتر جنگ‌ها رومی‌ها شکست می‌خوردند.

عکس
(شاهان اشکانی)

برای مثال در یکی از جنگ‌ها **سورنا**، سردار اشکانی، **کراسوس** سردار رومی را شکست داد که در این جنگ کراسوس کشته شد.

نقاشی

(سوار پارتی سورنا
و صحنه جنگ
از کتاب چهارم)

عکس

(مجسمه مرد پارتی
در موزه ایران)

تحمل این شکست‌ها برای رومی‌ها خیلی سخت بود، به همین دلیل آن‌ها مدت‌ها از حمله به ایران خودداری کردند.
توماس به پویا گفت: راستی آیا آن مجسمه‌ای که در تهران در موزه ایران باستان دیدیم، همان مجسمه‌ای که دست راست آن از بین رفته بود، از آثار باقی مانده‌ی اشکانیان است؟ نه؟

پویا گفت: بله، آن مجسمه‌ی مرد پارتی بود. سپس رو به بچه‌ها کرد و گفت: بهتر است همگی برویم بخوابیم، فردا صبح زود به همدان بر می‌گردیم.

فعالیت

۱. کار مهم اشکانیان چه بود؟
۲. سورنا و آریو برزن هر کدام چه کار ارزشمندی انجام دادند؟
۳. به نظر شما گردشگران برای محافظت از آثار تاریخی چه کارهایی باید و نباید انجام دهند؟
۴. اگر قرار باشد با گروهی گردشگر برای بازدید از تخت جمشید بروید، چه وسایلی را همراه خود می‌برید؟

سفری به شهر باستانی کرمانشاه

غروب بود که همگی به همدان بازگشتند. پدر و مادر علیرضا و محسن از پویا و توماس تشکر کردند که بچه‌ها را همراه خود برده بودند. پویا گفت: ما فردا صبح به تهران برمی‌گردیم. آقای معتمدی گفت: فردا پنج شنبه است و بهتر است دو روز آخر هفته را همگی به کرمانشاه برویم. حالا که تا اینجا آمده‌اید، خوب است هم برادرم و هم شما، کرمانشاه را هم ببینید.

کرمانشاه تا همدان حدوداً سه ساعت راه است. همه از این پیشنهاد خوب استقبال کردند و آن را پذیرفتند.

«شهر کرمانشاه در غرب ایران و مرکز استان کرمانشاه است و در میان رشته کوه‌های زاگرس قرار دارد. کرمانشاه از بارش‌های نسبتاً خوبی برخوردار است و چشمه‌ها و رودهای پرآب و مناظر زیبایی دارد. کرمانشاه از شهرهای باستانی ایران است که هم آثار هخامنشیان و هم اشکانیان در آن مشاهده می‌شود و نشان می‌دهد که این شهر مورد توجه پادشاهان این حکومت‌ها بوده است.» این مطالب را آقای معتمدی در راه برای مهمانان تعریف کرد و بعد گفت: اول می‌رویم طاق‌بستان و بعد از ظهر هم از بیستون دیدن می‌کنیم.

طاق بستان

ساعت ۱۰ صبح به طاق بستان رسیدند. طاق بستان هم از نظر آثار تاریخی و هم به دلیل آن که در مکانی زیبا و خوش منظره واقع شده است، گردشگران زیادی را به خود جلب می‌کند. آقای معتمدی گفت: مجموعه‌ای از سنگ‌نبشته‌ها و سنگ‌نگاره‌های دوره‌ی ساسانیان در این مکان قرار دارد. مثلاً سنگ‌نگاره‌ی

تصویر

(طاق بستان)

تاجگذاری خسرو پرویز، اردشیر دوم، شاهپور دوم

و سوم. بچه‌ها پرسیدند: اینها که بودند؟

آقای معتمدی رو به پویا کرد و گفت: شما

بیشتر توضیح بدهید. پویا گفت: حتماً، اینها شاهان

ساسانی بودند. ساسانیان بعد از اشکانیان به قدرت

رسیدند. وقتی حکومت

اشکانی ضعیف شد، جنگ میان فرمانروایان محلی برای به دست گرفتن حکومت، شدت گرفت. یکی از

فرمانروایان، اردشیر، نوه‌ی ساسان بود. اردشیر در جنگ با اشکانیان پیروز شد و خود را شاه خواند و حکومتی به

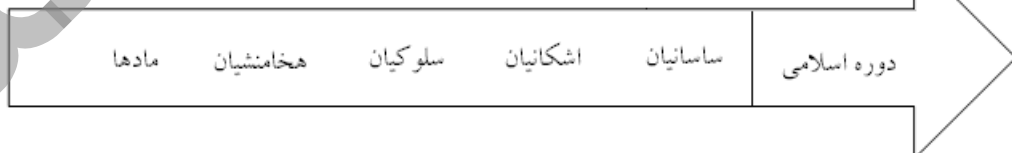
وجود آورد که به نام جدش «ساسانیان» نامیده شد. تیسفون پایتخت ساسانیان بود.

نقشه

(قلمرو ساسانیان)

(صفحه ۱۰۱ کتاب چهارم)

خط زمان

عکس یا نقاشی

توماس و پویا و علیرضا و محسن در حال بازدید از

طاق بستان)

نقاشی

(نقش برجسته)

پیروزی بر امپراتور روم

(در فارس)

در زمان ساسانیان، معماری و سنگ تراشی

پیشرفت زیادی کرد. در این دوره نیز چون گذشته،

هنرمندان کارهای مهم مانند پیروزی‌ها را به یادگار

بر روی سنگ‌های بزرگ کوه‌ها می‌کنند.

یکی از شاهان قدرتمند ساسانی، شاپور اول نام

داشت. او توانست بر رومی‌ها پیروز شود و امپراتور

روم را اسیر کند. بعد از این پیروزی، شاپور دستور

داد صحنه‌ی تسلیم شدن امپراتور روم را بر بدنه‌ی

کوهی در فارس حک (کنده‌کاری) کنند. در زمان

خسرو انوشیروان از شاهان معروف ساسانی،

شهرهای بزرگی در ایران ساخته شد.

او همچنین کاخ‌های باشکوهی برای خود ساخت. به دستور او دانشگاه بزرگی هم در جندی شاپور (در نزدیکی شهر

دزفول) ساخته شد. در این شهر، دانش پزشکی رونق داشت و پزشکانی از ایران و دیگر کشورهای جهان در آنجا

گرد آمده بودند.

خانم معتمدی گفت: تا آنجا که من می‌دانم بقایای چند آتشکده از ایران باستان هم در استان کرمانشاه وجود

دارد. بچه‌ها! در آن دوره، بیشتر مردم ایران پیرو دین زرتشت بودند. زردشتیان آتش را مقدس می‌شمردند و در

آتشکده‌ها اهورامزدا یا خدای دانا را نیایش می‌کردند. کتاب مقدس زردشتیان، اوستا نام دارد. سه پایه اصلی دین

زرتشت پندار نیک، گفتار نیک و کردار نیک است.

ظهر شده بود و دیدار از طاق بستان به پایان رسید. آقای معتمدی گفت: من در یک مهمانسرا جا گرفته ام.

برویم نماز بخوانیم، کمی استراحت کنیم و ناهار بخوریم. عصر هم به بیستون می‌رویم. در بیستون سنگ نوشته ای را

دیدند که یکی از مهمترین و مشهورترین سندهای [تاریخ جهان](#) و مهم‌ترین متن تاریخی در زمان [هخامنشیان](#) است که

شرح پیروزی [داریوش بزرگ](#) را بر مخالفان نشان می‌دهد.

وقتی همه سوار اتومبیل شدند که به مهمانسرا بروند، علیرضا گفت: حتماً ساسانیان هم ضعیف شدند و از بین رفتند.

مادر علیرضا پاسخ داد: بله پسر من. وقتی پیامبر بزرگ ما حضرت محمد (ص) به پیامبری مبعوث شد، نامه‌ای به

خسر پرویز نوشت و او را به اسلام دعوت کرد اما خسرو پرویز این دعوت را نپذیرفت و نامه‌ی پیامبر را پاره کرد.

خسرو پرویز مردی خودخواه بود. اغلب شاهان حکومت ساسانی در کاخ‌ها به خوشگذرانی می‌پرداختند و برای تأمین

هزینه‌های جنگ با رومی‌ها، از مردم مالیات بیشتری می‌گرفتند. مردم روزبه‌روز فقیرتر می‌شدند. سپاهیان به دلیل

جنگ‌های متعدد، ضعیف شده بودند. مردم ناراضی بودند. در آن زمان مردم به دو طبقه‌ی بزرگان و مردم معمولی،

تقسیم می‌شدند. مردم معمولی نمی‌توانستند از بعضی از امتیازاتی که بزرگان داشتند مانند آموزش و خواندن و نوشتن

بهره‌مند شوند ...

... تا سرانجام پس از رحلت پیامبر اکرم (ص) وقتی اعراب مسلمان به قلمرو ایران حمله کردند و سپاه ساسانی

را شکست دادند، مردم نواحی مختلف ایران به تدریج اسلام را با آغوش باز پذیرفتند.

تصویر
(صنایع دستی کرمانشاه)

همگی جلوی در مهمانسرا پیاده شدند. پس از خواندن نماز، خانم معتمدی گفت: ما دوست داریم غذای محلی کرمانشاه را بخوریم. آقای معتمدی گفت: پیشنهاد خوبی است. می‌خواهید آش عباسعلی و خورش خلال سفارش بدهم.

توماس گفت: من می‌خواهم صنایع دستی کرمانشاه را بخرم. یادمان باشد، عصر سری به مغازه‌ها بزنیم.

تصویر
(چند غذای محلی کرمانشاه)

بچه‌ها گفتند: ما هم می‌خواهیم برای دوستانمان سوغاتی بخریم.

مادر علیرضا گفت: از همدان ظروف سفالی و کشمش خریدیم. نان برنجی و کاک و گیوه‌ی کرمانشاهی سوغاتی معروف کرمانشاه است.

فعالیت

۱. اگر گردشگران این داستان به شهر یا محل زندگی شما بیایند، چه سوغاتی‌هایی را به آنها پیشنهاد می‌کنید تا بخرند و ببرند.

۲. مادر علیرضا چه دلایلی را برای سقوط ساسانیان و ورود اسلام به ایران، بیان کرد؟

کشور زیبای من

عکس

(چهار منظره طبیعی و فرهنگی از نقاط مختلف ایران

آبشار لرستان

کوهنوردی

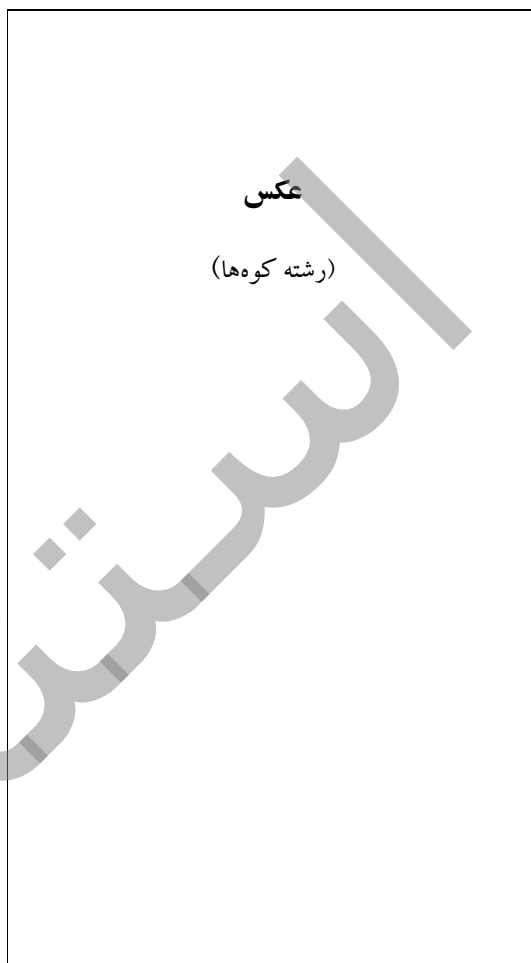
آدمک عروسی از کتاب مطالعات اجتماعی اجرای آزمایشی سال ۹۰

با لباس سه رنگ پرچم)

غیر فایبل اسٹینڈرڈ

کوهها و دشتهای زیبا

کوههایی چه بلند
دشت هایی چه فراخ
دوست دارم بدوم تا ته دشت
دورها آوایی است
که مرا می خواند
سهراب سپهری

عکس
(رشته کوهها)

کشور ما سرزمینی زیبا است با کوههای بلند
و دشت های وسیع و جلگه های سبز .
سطح زمین در همه جا یکسان نیست بعضی
جاها بلند و بعضی جاها پست هستند ، به پستی و
بلندی های زمین ناهمواری می گویند .

کوه و کوهپایه

ایران رشته کوههای بلندی دارد. به کوههایی
که مانند زنجیر به یکدیگر متصل هستند، رشته کوه
می گویند.

بالاترین جای کوه، قله‌ی آن است. قله‌ی

دماوند (۵۶۱۰ متر) بلندترین قله‌ی ایران است.

به زمین‌های پایین کوه، کوهپایه می‌گویند. در بیشتر

کوهپایه‌ها شهرها و روستاهایی به وجود آمده‌اند.

عکس

(قله دماوند)

عکس

(شهری در کوهپایه)

از کتاب فعلی چهارم ص ۲۵)

عکس

(روستایی در کوهپایه)

از کتاب فعلی چهارم ص ۲۵)

دشت و جلگه

● کشور ما دشت‌های بزرگی دارد.

دشت‌ها، زمین‌های صاف و هموار هستند. بعضی از دشت‌ها حاصلخیز هستند. کشاورزی در آنها رونق دارد. در کنار این دشت‌های حاصلخیز روستاها و شهرهای پرجمعیتی به وجود آمده است. اما خاک بعضی از دشت‌ها شور است و برای کشاورزی مناسب نیست.

عکس

(دشت حاصلخیز که کشاورزی را نشان می‌دهد)

عکس

(دشت کویر)

عکس

(مدل جلگه از کتاب چهارم فعلی)

عکس

(جلگه مغان یا خوزستان)

● در کوهستان‌ها برف فراوان می‌بارد. با گرم شدن هوا، به تدریج برف کوه‌ها آب می‌شود و از جاری شدن آن به روی زمین، جویبار پدید می‌آید. جویبارها از کوه‌ها سرازیر می‌شوند و از پیوستن آنها به یکدیگر، رود تشکیل می‌شود.

رودها و جویبارها پیوسته دامنه‌ی کوه‌ها را می‌شویند و سنگ‌های بزرگ و کوچک را می‌غلتانند.

به شن و ماسه و گل و لایی که رودها به همراه خود می‌برند، آبرفت می‌گویند.

وقتی رودها به طرف دریا می‌روند، آبرفت فراوانی را که با خود آورده‌اند، در نزدیکی دریا ته‌نشین می‌کنند. این آبرفت‌ها روی هم انباشته می‌شوند و پس از سال‌ها، جلگه را به وجود می‌آورند.

فعالیت

۱. به تصویر دقت کنید. با توجه به آنچه خواندید در جای خالی کلمه‌ی مناسب بنویسید.

ملخ پرنده

تصویر

(صفحه ۲۳ کتاب تعلیمات اجتماعی فعلی)

قله، دشت، کوهپایه، رود،

جلگه را پرانتز می‌گذاریم

بچه‌ها بنویسند.

رشته کوه

زمین‌های کشاورزی

دریاچه

نوشته شود.

۲. پرس و جو کنید آیا در اطراف محل زندگی شما کوه یا دشت یا جلگه ای دیده می‌شود؟ نام آن

چیست؟

ناهمواری‌های ایران

اکنون به نقشه‌ی ایران توجه کنید. در این نقشه ناهمواری‌ها (پستی‌ها و بلندی‌ها) با رنگ‌های مختلف نشان

داده شده است. رنگ قهوه‌ای پررنگ نشانه‌ی چیست؟ رنگ‌های سبز و زرد نشانه‌ی چیست؟

نقشه برجسته (نمای ناهمواری‌های ایران)

(در صورت امکان به صورت علامت‌اسکی و کوهنوردی کشاورزی در دشت و مراتع و گوسفندان در کوهپایه بیاید)

(رشته کوه البرز)

رشته کوه زاگرس

سبلان، سهند، علم کوه، زردکوه، دنا

دشت کویر، دشت لوت

جلگه خوزستان، جلگه گیلان، جلگه مغان، جلگه گرگان

تنگه هرمز

راه‌نما

کوه‌ها	قهوه‌ای
جلگه‌ها	سبز
دشت‌ها	زرد

همان‌طور که می‌بینید دو رشته کوه مهم در کشور ایران وجود دارد. البرز رشته کوه بسیار بلندی است که در شمال ایران کشیده شده است. رشته کوه زاگرس در مغرب و جنوب غربی ایران قرار دارد. البته در قسمت‌های داخلی و شرقی ایران هم کوه‌های دیگری وجود دارند. در بین زمین‌های بلند، دشت‌هایی دیده می‌شود. دشت کویر و دشت لوت وسیع‌ترین دشت‌های ایران و جلگه خوزستان پهناورترین جلگه ایران است. **فعالیت**

۱. دو قله‌ی مهم رشته کوه البرز و دو قله‌ی مهم رشته کوه زاگرس را نام ببرید.

۲. رشته کوه‌ها، دشت‌های وسیع و جلگه‌های ایران را نشان دهید.

۳. کاربرگه‌ی (۹) ناهمواری‌های ایران را در کلاس کامل کنید و نام قله‌ها، دشت‌ها، رشته کوه‌ها و جلگه‌های مهم ایران را روی نقشه بنویسید.

درس ۱۶

آب و هوا

امروز هوا چگونه است؟ گرم است یا سرد؟
آفتابی است یا ابری؟ باد می‌وزد یا نه؟
برف می‌بارد یا باران؟

<p>نقاشی (هوای توفانی)</p>	<p>نقاشی (هوای نیمه ابری)</p>	<p>نقاشی (هوای صاف و آفتابی)</p>
<p>نقاشی (هوای بارانی)</p>	<p>نقاشی (هوای برفی)</p>	<p>نقاشی (هوای گرم و شرجی)</p>
<p>نقاشی (یک دماسنج که دمای ۳۰ درجه بالای صفر را نشان می‌دهد)</p> <p>دماسنج</p>		

به دماسنج نگاه کنید. دمای هوا چند درجه است؟

فعالیت

به کمک معلم، دماسنج به کلاس بیاورید و به دیوار نصب کنید. هم اکنون دمای هوای کلاس شما چند درجه است؟

مهم ترین چیزهایی که آب و هوای یک مکان را نشان می دهد، دما و بارش در آن مکان است :

• دما

دمای هوا همیشه یکسان نیست. در هنگام صبح و شب، هوا خنک تر و در هنگام ظهر، هوا گرم تر است. در فصل تابستان، هوا گرم و در فصل زمستان، هوا سرد است. اکنون به متوسط دمای هوای شهر یزد در ماه های مختلف سال، توجه کنید.

<p>نقاشی</p> <p>(نقشه ایران :</p> <p>فقط تهران و یزد در جای خود</p> <p>مشخص هستند و</p> <p>یزد با فلش به عکس کناری اشاره دارد)</p>	<p>عکس</p> <p>(نمایی از خانه های قدیمی شهر یزد)</p>
--	---

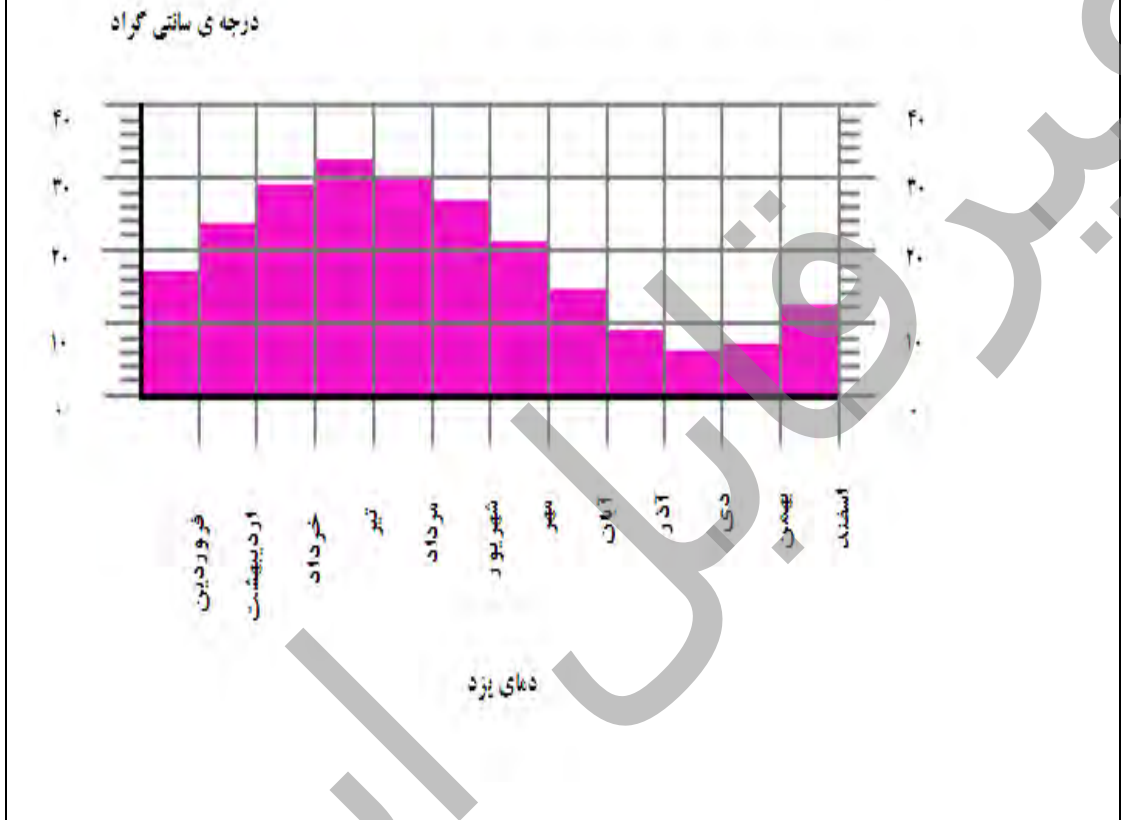
شهر یزد، آب و هوای گرم و خشک

شهر یزد (دما)

ماه های سال	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند
درجه سانتی گراد	۱۷	۲۳	۲۹	۳۲	۳۰	۲۷	۲۱	۱۴	۹	۶	۷	۱۲

- گرم ترین و سردترین ماه های سال کدامند؟

ما می‌توانیم بر اساس عددهای این جدول، نموداری رسم کنیم. این نمودار تغییرات دما را در ماه‌های مختلف سال نشان می‌دهد.

● بارش

نقاشی

آیا به تازگی در محل زندگی شما باران یا برف باریده است؟

(یک ظرف شیشه‌ای که

همان‌طور که می‌دانید، مقدار بارش در همه‌ی ماه‌های سال

مقداری آب باران در آن جمع شده و

یکسان نیست.

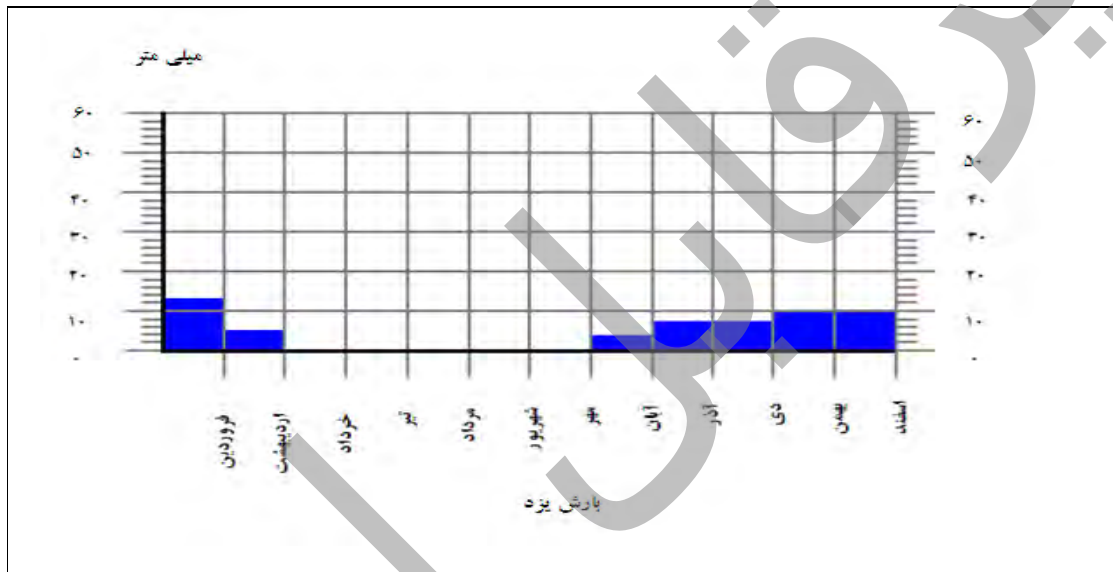
یک قیف به اندازه دهانه ظرف)

مقدار بارش را چگونه اندازه می‌گیریم؟

اکنون به مقدار متوسط بارش شهر یزد در ماه‌های مختلف سال توجه کنید.

شهر یزد (بارش)

ماه‌های سال	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند
میلی‌متر	۱۳	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۷	۷	۱۱	۱۲

- مقدار بارش در کدام ماه بیشتر است؟

- در کدام ماه‌ها باران نمی‌بارد؟ (ماه‌های خشک)

● همان‌طور که می‌بینید، در شهر یزد در بیشتر ماه‌های سال، هوا گرم است و باران، کم می‌بارد.

به همین علت، می‌توان گفت که آب و هوای شهر یزد گرم و خشک است.

فعالیت

۱. کاربرگ‌های شماره‌ی (۱۰) و (۱۱) را با راهنمایی معلم انجام دهید.

نواحی آب و هوایی ایران

کشور ما ایران، کشور پهناوری است. برخی جاهای آن کوهستانی و برخی چاهای پست و کم ارتفاع است. بخشی از سرزمین های ایران در کنار دریا واقع شده اند و بخش های وسیعی از دریا فاصله دارند، بنابراین نوع آب و هوا در همه جا یکسان نیست.

برای مثال وقتی در اوایل فروردین در شهر بندرعباس هوا گرم شده و مردم کولر روشن می کنند، در همدان یا تبریز هنوز مردم از بخاری و وسایل گرم کننده استفاده می کنند. به نقشه توجه کنید. در این نقشه چهار شهر ایران که در جاهای مختلف قرار دارند، می بینید.

نقاشی

(نقشه ایران)

فقط شهرهای بندر انزلی، همدان، شهرکرد، یزد، بندرعباس و چابهار

در نقشه مشخص شده اند

به همراه راهنمای نقشه شامل مناطق خزری، کوهستانی، گرم و خشک، گرم و شرجی)

فعالیت

۱. با توجه به نقشه بگویید چند ناحیه ی آب و هوایی در ایران وجود دارد؟
۲. از هر ناحیه ی آب و هوایی یک شهر را نام ببرید.

اکنون بیاید با خصوصیات هر یک از این نواحی آب و هوایی آشنا شویم:

ناحیه ی خزری

همان طور که روی نقشه می بینید، این ناحیه در کناره ی دریای خزر واقع شده است. در این ناحیه باران فراوان می بارد و گرما و سرمای شدید وجود ندارد. وسعت ناحیه ی خزری بسیار کم است.

نمودار بارش بندرانزلی

نمودار دمای بندرانزلی

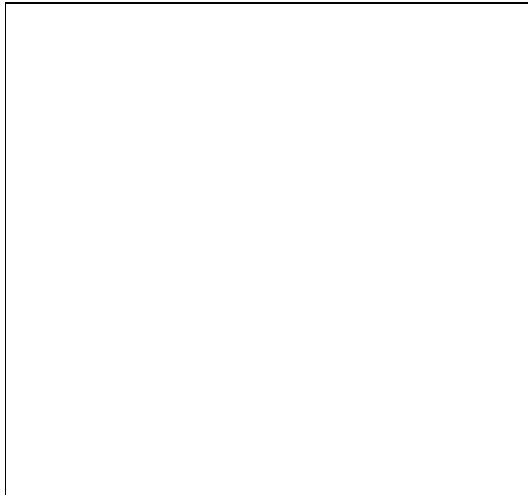
تصویری از منطقه پرباران خزری

- آیا در بندرانزلی در همه ی ماه های سال باران می بارد؟

ناحیه ی کوهستانی

این ناحیه شامل کوه های بلند و دامنه های البرز و زاگرس است. در این ناحیه در بیشتر ماه های سال، هوا سرد است و در زمستان برف زیادی بر کوه ها می نشیند و دمای هوا به زیر صفر درجه کاهش می یابد. این ناحیه تابستان های معتدل دارد.

در ناحیه ی کوهستانی نیز مقدار بارش مناسب است اما به اندازه ی ناحیه ی خزری پرباران نیست.

نمودار بارش شهر کرد

نمودار دمای شهر کرد

عکسی از منطقه سرد و برف خیز
کوهستانی

- در شهر کرد، سردترین ماه‌های سال کدامند؟
- دمای شهر کرد را در زمستان با دمای بندرانزلی مقایسه کنید.

ناحیه‌ی گرم و خشک

به نقشه توجه کنید. ناحیه‌ی گرم و خشک وسیع‌ترین ناحیه‌ی آب و هوایی ایران است و به دو بخش تقسیم

می‌شود.

ناحیه‌ی گرم و خشک داخلی: این ناحیه تابستان‌های گرم و زمستان‌های سرد دارد و مقدار بارش در آن کم

است.

ناحیه‌ی گرم و شرجی جنوبی: این ناحیه نیز تابستان‌های گرم دارد اما زمستان‌های آن معتدل است.

در سواحل جنوب نیز اگر چه مقدار بارش کم است اما به علت رطوبت دریا، هوا حالت شرجی پیدا می‌کند.

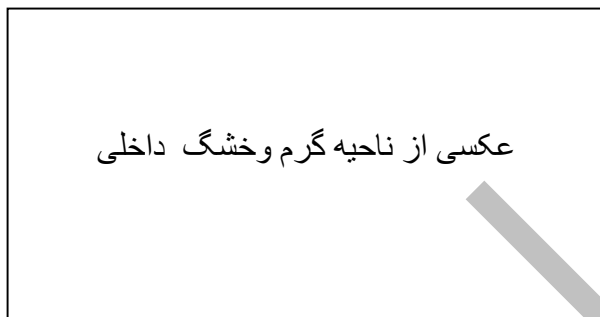
نمودار بارش طبرس

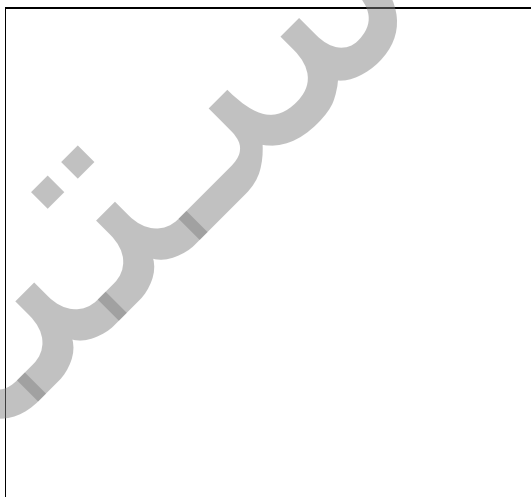
نمودار دمای طبرس

- آیا در طبرس همه ماه‌های سال باران می‌بارد؟ چند ماه خشک وجود دارد؟

- دمای شهر طبرس را با شهر کرد مقایسه کنید.

عکسی از ناحیه گرم و خشک داخلی

نمودار بارش بندرعباس

نمودار دمای بندرعباس

در بندرعباس چند ماه خشک وجود دارد؟

عکسی از ناحیه گرم و شرجی سواحل جنوب

فعالیت

۱. ارسلان در شهر کرد زندگی می‌کند. دی ماه است و او می‌خواهد با خانواده‌اش به بندر چابهار مسافرت کند. چه نوع لباسی باید همراه ببرد؟ چرا؟
۲. گلناز و خانواده‌اش می‌خواهند با اتومبیل برای دیدار عمو که از سفر زیارتی برگشته، به همدان بروند. پدر گلناز چه وسایلی و تجهیزاتی باید با خود ببرد؟ چرا؟
- ۳- فرید با خانواده‌اش می‌خواهند برای تعطیلات نوروزی به رامسر بروند، چه وسایلی به همراه ببرند؟
- ۴- با راهنمایی معلم، محل تقریبی شهر یا روستای خود را روی نقشه‌ی نواحی آب و هوایی ایران بنویسید و بگویید محل زندگی شما در کدام ناحیه‌ی آب و هوایی قرار دارد؟

از محیط زیست مراقبت کنیم

دانستید که در کشور ما آب و هوای گوناگون وجود دارد. در هر ناحیه‌ی آب و هوایی، گیاهان و جانوان مخصوص به همان ناحیه قادر به زندگی هستند.

مثلاً در آب و هوایی که دوره‌ی گرما طولانی و مقدار بارش کم است، گیاهان کمتری می‌رویند. ناحیه‌ی گرم و خشک از نظر پوشش گیاهی فقیر است و در این ناحیه تنها گیاهانی که می‌توانند در مقابل کم‌آبی مقاومت کنند، دیده می‌شوند؛ مانند درختان نخل، گز، پسته‌ی وحشی و درختچه‌های خاردار. به تصویر نگاه کنید. در این منطقه بیشتر کدام جانوران زندگی می‌کنند؟

<p>عکس (منظره بوته‌های خاردار در گز)</p>	<p>عکس (تعدادی از جانوران ناحیه گرم و خشک)</p>
	<p>دلفین عقرب</p>

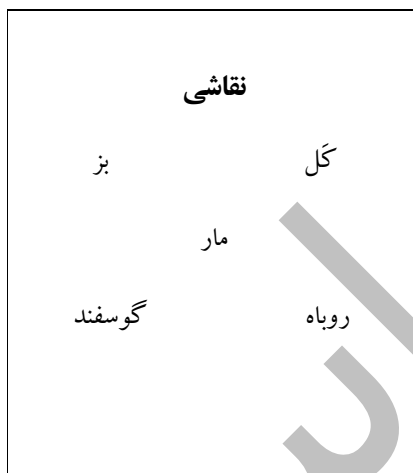
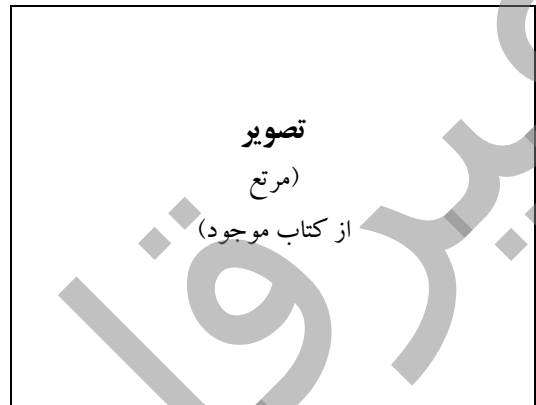
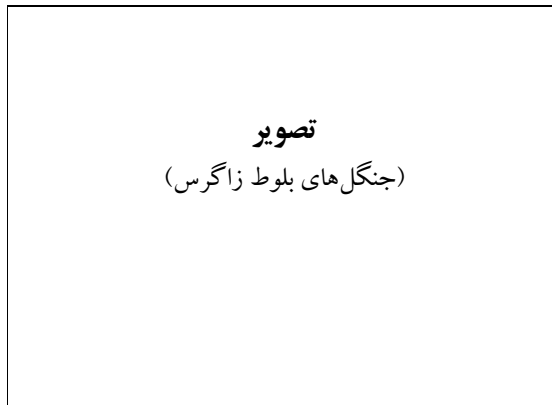

آیا می‌دانید شتر یکی از شگفتی‌های آفرینش خداوند است؟ این حیوان به گونه‌ای آفریده شده که تحمل شرایط سخت صحرا و گرمای شدید و کمبود آب و غذا را دارد. این حیوان علاوه بر این که وسیله‌ی اصلی رفت و آمد ساکنین صحرا است، شیر و گوشت آن هم قابل استفاده است. کوهان عضوی است که در آن شتر غذا و آب را ذخیره می‌کند.

<p>عکس (شتر کوهان‌دار)</p>

پاهای شتر به گونه‌ای خلق شده که به راحتی بر روی شن‌های نرم حرکت می‌کند و پهن بودن پاهای شتر در شن‌های ریز صحرا فرو رود. چشم‌های آن دارای مژه‌های بلندی است که به همراه پلک‌ها می‌تواند از طوفان‌های شنی و تابش شدید آفتاب جلوگیری کند.

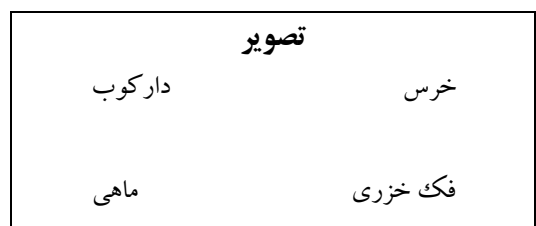
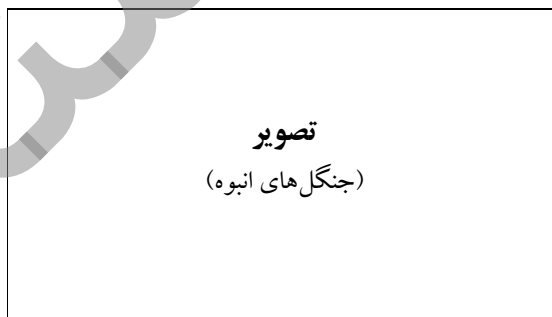
در ناحیه‌ی کوهستانی در قله‌های بلند کوه‌ها به دلیل سرما و یخبندان، گیاهان قادر به رویش نیستند اما در دامنه‌ی کوه‌ها، جنگل‌های وسیع بلوط و پسته‌ی کوهی وجود دارد، مانند دامنه‌های زاگرس. همچنین در این دامنه‌ها مراتع سرسبزی به وجود آمده است که چراگاه گوسفندان است.

چند نمونه از جانوران این ناحیه را نام ببرید.

در ناحیه‌ی معتدل خزری باران فراوان می‌بارد. در این ناحیه جنگل‌های انبوه مانند راش و افرا و چمنزارهای سرسبز و زیبا پدید آمده است.

کدام جانوران در این جنگل‌ها زندگی می‌کنند؟

محیط زیست خود را بشناس، دوست داشته باش و حفاظت کن!

یکی از سروده های زیست محیطی

همان طور که می دانید شرایط آب و هوایی ایران باعث شده که تعداد جانوران و گیاهان بسیار زیاد باشد اما در بعضی از جاها دخالت انسان ها باعث از بین رفتن جنگل ها، مراتع و حتی بعضی از حیوانات شده است.

شکار جانوران یکی از راه هایی است که

باعث از بین رفتن بعضی از گونه های جانوران

شده است. با آنها مهربان باشیم و بگذاریم آنها هم

به زندگی طبیعی خود ادامه دهند.

نقاشی

داستان کوتاه در باره آرش و مراقبت از پرنده ای که بالش شکسته بود

با ریختن زباله در طبیعت، باعث خطرات
زیادی برای جانوران، محیط زیست و زندگی
انسان‌ها می‌شویم.

تصویر
(زباله‌ها در کنار رودخانه)

یکی از کارهای نادرست در جنگل‌ها،
روشن کردن آتش در مکان‌های نادرست و
خاموش نکردن آن است. بسیاری از جنگل‌های ما
بر اثر این اشتباه از بین رفته است.

تصویر
(آتش‌سوزی در جنگل)

به کار ببندیم:

۱. با کمک و راهنمایی معلم و یا بزرگترها با دوستان خود نهالی در حیاط مدرسه یا خانه بکارید و با مراقبت خود، شاهد رشد آن باشید.

۲. به کمک بزرگترها نام میوه‌های درختی و محصولات کشاورزی منطقه‌ای که در آن زندگی می‌کنید را بنویسید و در کلاس ارائه نمایید.

۳. نام چند جانوری که در محل زندگی شما، زندگی می‌کنند را بنویسید.

۴- همفکری کنید

آب و هوا چه تاثیری روی مسکن، غذا، لباس و کار و شغل دارد؟ چند مثال بزنید.

فصل ششم

ما ایرانی هستیم

عکس

(بچه های مدرسه
در حال برافراشتن پرچم)

نقاشی

(اقوام مختلف ایرانی
با لباس های محلی)

نشانه‌های ملی ما

روستا یا شهری که شما در آن زندگی می‌کنید، بخشی از کشور عزیز ما ایران است. پس ایران خانه ی بزرگ همه ی ما است .

نقشه
ایران

خانه ی عزیز من

نقاشی
(یک پسر)

نقاشی
(یک دختر)

غرق بوسه می‌کنم	می‌کشم دوباره من
نقشه را دوباره من	نقشه‌ای به روی خاک
در کنار خانه‌ام	نقشه‌ای که می‌شود
می‌نویسم ای وطن	خانه‌ای بزرگ و پاک
***	***
تا همیشه می‌تپد	روی نقشه می‌کشم
قلب من برای تو	کوه و تپه و کویر
خانه‌ی عزیز من	مردمان مهربان
جان من فدای تو	کودک و جوان و پیر

	باغ لاله می‌کشم
	رنگ خون یک شهید
	پرچمی پرافتخار
	سبز و قرمز و سفید

فعالیت

الف. شاعر به چه نکاتی برای توصیف کشور ایران اشاره کرده است؟
ب. چرا شاعر نقشه‌ی ایران را غرق بوسه می‌کند؟

مردم ایران مانند اعضای یک خانواده در یک خانه بزرگ به نام کشور ایران زندگی می کنند. نام این خانواده بزرگ **ملت ایران** است. ملت ایران نشانه های مشترکی دارند:

همان طور که ما در خانه، مدرسه، کوچه و خیابان مقرراتی داریم، کشور ما هم دارای قوانین و مقرراتی است.	عکس (کتاب قانون اساسی)
--	----------------------------------

قوانین مهم کشور ما در کتابی به نام «قانون اساسی» نوشته شده است.

پرچم یکی از نشانه های مهم ملی ما است. در حاشیه ی پرچم ایران کلمه ی «الله اکبر» نوشته شده است. در وسط پرچم، علامت جمهوری اسلامی به شکل الله وجود دارد.	عکس (پرچم ایران)
---	----------------------------

یکی دیگر از نشانه های مشترک ما، سرود ملی ما است.

عکس (بچه ها در حال خواندن سرود)	سر زد از افق، مهر خاوران فروغ دیده ی حق باوران بهمن، فرّ ایمان ماست پیامت ای امام، استقلال، آزادی، نقش جان ماست شهیدان، پیچیده در گوش زمان، فریادتان پاینده مانی و جاودان، جمهوری اسلامی ایران
---	---

- مردم ایران، تقویم مشترکی دارند. سال ایرانی از روز اول فروردین (نوروز) آغاز می‌شود.
- زبان و خط رسمی ملت ایران، زبان فارسی است.

مردم ایران، همیشه در غم‌ها و شادی‌های هم، شریک بوده‌اند و آرزوهای مشترکی داشته‌اند. آن‌ها سال‌ها در کنار هم زندگی کرده و از دین و سرزمین خود دفاع کرده‌اند.

فعالیت

۱. پرس و جو کنید، در چه مراسمی از برافراشتن پرچم جمهوری اسلامی، استفاده می‌شود.
۲. با کمک دوستانتان پرچم درست کنید.
با استفاده از یک مقوا و مداد رنگی، پرچم را بکشید و رنگ کنید.
دسته‌ای برای آن بسازید و در یکی از مراسم مدرسه، از آن استفاده کنید.
۳. الف) به طور گروهی، سرود جمهوری اسلامی را در کلاس اجرا کنید.
ب) چرا هنگام خواندن سرود جمهوری اسلامی و برافراشتن پرچم، باید به پایبستیم؟

تقویم

تصویر

(دختر دانش آموزی
ماه‌های سال را در دست دارد)

می‌دانید که یک سال، دوازده ماه دارد. آیا

می‌توانید بگویید اکنون در کدام ماه از سال هستیم؟
روز چندم ماه؟

به تصویر نگاه کنید. ماه‌های فصل بهار
و تابستان چند روز دارند؟

ماه‌های فصل پاییز و زمستان چند روز دارند؟

کدام ماه بیست و نه روز است؟ روزهای

هفته و ماه‌های سال همیشه به طور منظم پشت سر
هم می‌آیند.

همان طور که می‌دانید، پایان هر هفته روز

جمعه است.

در روز جمعه، اداره‌ها و مدرسه‌ها تعطیل

هستند.

در این روز، مردم به نماز جمعه می‌روند. خویشان و دوستان به دیدار یکدیگر می‌روند، فرزندان و نوه‌ها در

خانه‌ی پدربزرگ و مادربزرگ جمع می‌شوند. اگر یکی از افراد فامیل بیمار باشد، به عیادت او می‌روند.

◆ تقویم

آیا تاکنون از تقویم استفاده کرده‌اید؟
تقویم روزها و ماه‌های سال را نشان می‌دهد.
در تقویم، هر ردیف نشانه‌ی یک روز است.
معمولاً روزهای تعطیل هفته، با رنگ قرمز نشان داده می‌شود.

تصویر

(یک تقویم بزرگ [دیواری]
که تمامی ماه‌های سال را نشان می‌دهد)

اکنون به صفحه‌ی این تقویم نگاه کنید. این صفحه، چه ماهی را نشان می‌دهد؟ در این ماه، چه روزهایی تعطیل است؟ چرا؟

تصویر

(یک تقویم رومیزی
که ماه آبان ۱۳۹۲ را نشان می‌دهد)

فعالیت

۱. یک تقویم به کلاس بیاورید و با کمک معلم، استفاده از تقویم و پیدا کردن روزها را در آن تمرین

کنید.

۲- به یک تقویم نگاه کنید. روزهای ۱۳ آبان و ۱۱ و ۱۲ اردیبهشت را در آن پیدا کنید و بگویید

چه روزهایی هستند.

۳- روز تولد خودتان و یکی از اعضای خانواده تان را در تقویم پیدا کنید.

۳- کاربرگه های (۱۲) و (۱۳) را که مربوط به تقویم است در کلاس انجام دهید .

روزهای مهم

در هر کشوری، به جز روزهای پایان هفته، روزهای تعطیل دیگری هم وجود دارد.

در این روزها، اتفاق مهمی افتاده است. به همین دلیل مردم در این روزها مراسم خاصی برگزار می‌کنند و خاطره‌ی آن روز را به یاد می‌آورند.

روزهای مهم تعطیل در ایران به دو دسته تقسیم می‌شوند:

۱- روزهایی که به مناسبت‌های دینی تعطیل هستند مانند عید فطر، عید قربان، عید غدیر و یا ایام

سوگواری (امام حسین (ع)) عاشورا

به تصاویر زیر توجه کنید. آیا می‌توانید بگویید این تصویرها چه روزهایی را نشان می‌دهند؟

عکس

(بچه‌ها در حال شادی)

(در عید نیمه شعبان)

عکس

(بچه‌ها در حال عزاداری)

(شهادت امام حسین)

بعضی از روزهای تعطیل دینی فقط مخصوص کشور ما نیست. برای مثال در روزهای عید فطر و عید قربان، در

همه‌ی کشورهای مسلمان، جشن‌هایی برپا می‌شود و این روزها تعطیل هستند.

۲- روزهایی که به مناسبت‌های ملی تعطیل هستند. مانند ایام نوروز و ۲۲ بهمن روز پیروزی انقلاب اسلامی

تصویر

مادر و دختر در حال خریدن

وسایل سفره هفت سین)

یکی از تعطیلات مهم کشور ما عید نوروز است.

مردم ایران در عید نوروز، مراسم خاصی برگزار می کنند و آغاز سال نو را جشن می گیرند. دید و بازدید و عیدی گرفتن از مراسم نوروز است. در این زمان، در بعضی کشورهای همسایه ی ایران مانند تاجیکستان، افغانستان و جمهوری آذربایجان هم مراسم و جشن های نوروزی برپا می شود.

اما روز ۲۲ بهمن که روز پیروزی انقلاب اسلامی است، از روزهای مهم کشور ایران است.

در سال ۱۳۵۷ مردم ایران به رهبری امام خمینی بر علیه ظلم و ستم حکومت شاهنشاهی انقلاب کردند. آن ها با شرکت در راهپیماییها شعار "استقلال ، آزادی ، جمهوری اسلامی" را سر دادند و می خواستند جمهوری اسلامی در کشور ما بر پا شود و ما دیگر به بیگانگان وابسته نباشیم . انقلاب اسلامی ایران با وحدت و فداکاری مردم در بهمن ماه ۱۳۵۷ به پیروزی رسید . از آن زمان تاکنون مردم هر ساله روز ۲۲ بهمن را گرامی می دارند و جشن می گیرند .

تصویر راه پیمایی مردم در ۲۲ بهمن ماه

امام خمینی

فعالیت

متن زیر را با همکلاسی‌هایتان بخوانید، سپس چند نمونه از خصوصیات امام خمینی را بیان کنید. شما دوست دارید در زندگی‌تان از کدام خصوصیت امام پیروی کنید؟

عکس
(امام خمینی)

حدود صد سال پیش، در خانواده‌ای روحانی در شهرستان خمین، کودکی متولد شد که نام او را روح الله گذاشتند. این کودک همان کسی بود که بعدها به امام خمینی مشهور شد. هنوز بیش از شش ماه از تولد امام نگذشته بود که پدرش را از دست داد و بدین ترتیب از اوایل کودکی با رنج یتیمی آشنا شد.

عکس
(امام خمینی)

اگر چه امام خمینی، رهبر بزرگ انقلاب اسلامی بود اما زندگی بسیار ساده‌ای مانند بقیه‌ی مردم داشت. امام خمینی به نماز خیلی اهمیت می‌داد. او همواره از خدا کمک می‌خواست و حتی نیمه‌های شب و قبل از اذان صبح بیدار می‌شد و خدا را عبادت می‌کرد. امام خمینی پاکیزگی و نظم را خیلی دوست داشت و در کارهایش بسیار منظم بود. امام با آن همه کارهای مهمی که داشت، در کارهای خانه نیز همکاری می‌کرد. او راضی نبود که اعضای خانواده برایش کاری انجام دهند و بیش‌تر دوست داشت که خودش کارهایش را انجام دهد. امام خمینی کودکان را خیلی دوست داشت. با

آن‌ها بازی می‌کرد و همیشه به آن‌ها نصیحت می‌کرد تا خوب درس بخوانند و اخلاق و رفتار نیکو داشته باشند.

عکس

(امام خمینی)

اکنون رهبر انقلاب اسلامی، آیت الله خامنه‌ای هستند. ایشان پس از درگذشت امام خمینی (ره) به رهبری انتخاب شدند. همه‌ی مردم ایران از ایشان اطاعت و پیروی می‌کنند.

آیت الله خامنه‌ای فرموده‌اند:

«دانش‌آموزان امیدهای کشور هستند.

آن‌ها باید خوب درس بخوانند و ورزش کنند و رفتار نیکو داشته باشند تا در آینده برای جمهوری اسلامی ایران مفید باشند.»

عکس

(مقام معظم رهبری)

به کار بندیم

۱. یکی از فعالیت‌ها را انتخاب کنید و انجام دهید:

• از افراد خانواده یا فامیل بخواهید خاطره‌ای از انقلاب اسلامی برای شما بگویند، بعد آن خاطره را در کلاس نقل کنید.

• به کمک بزرگترها، یکی از سرودهای انقلاب اسلامی را انتخاب و تمرین کنید و به طور گروهی در کلاس اجرا کنید.

۲- با دوستانتان یکی از روزهای تعطیل مثل عید قربان یا ۲۲ بهمن را انتخاب کنید و برای آن نشانه یا علامتی که آن روز را نشان بدهد، بکشید.

۳- با راهنمایی معلم، مراسم جشنی به مناسبت پایان سال تحصیلی در کلاس یا مدرسه برپا کنید. برای اجرای مراسم کارها را بین خودتان تقسیم کنید.

۴. با همکلاسی‌های تان گفت‌وگو کنید و پیشنهاد بدهید.

شما از چه راه‌هایی می‌توانید به پیشرفت و آبادانی کشور کمک کنید؟

تصویر

(چهار دانش‌آموز دور یک میز

مشغول صحبت هستند)

دومی: در مصرف آب و برق

صرفه‌جویی کنیم.

اولی: با مردم مهربان باشیم و

به همکلاسی‌هایمان

کمک کنیم.

کاربرگه شماره (۱)

این کاربرگه با کمک معلم یا پدر و مادر پس از بازدید از محله تکمیل شود.

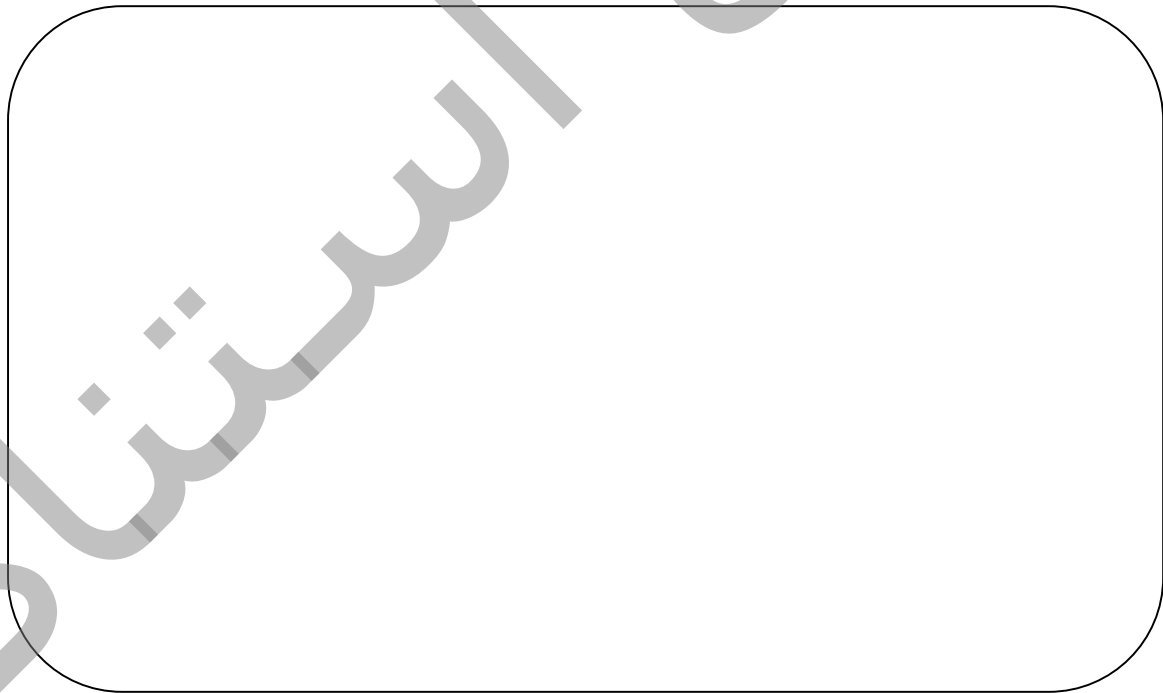
	نام این محله چیست؟
	نام خیابان و کوچه های مهم این محله را بنویسید.
	کدام پدیده های طبیعی (درخت، کوه جنگل، رودخانه، جوی آب، بوستان، جانوران و.....) در این محله مشاهده می کنید؟ نام ببرید.
	انواع ساختمانهایی را که در محله مشاهده می کنید، نام ببرید.
	ساختمان های مهم محله کدام است؟
	چه شغل هایی در این محله وجود دارد؟ افراد مشغول به چه فعالیتهایی هستند؟
	چه چیزهایی در این محله برای شما خوشایند است؟ چه چیزهایی را دوست ندارید؟ چرا؟

کاربرگه شماره (۲) تغییرات محله من

برای انجام مصاحبه از بزرگترها کمک بگیرید .
با یکی از افراد سالمند در محله مصاحبه کنید و پاسخ ها را بنویسید .

نام محله :	نام فرد مصاحبه شونده :	سن :
۱- شما چند سال است که در این محله زندگی می کنید ؟		
۲- این محله نسبت به سال های گذشته چه تغییراتی کرده است ؟ چند مورد بگویید .		
۲- به نظر شما برای بهتر شدن زندگی مردم در این محله چه کارهایی باید کرد ؟		

۳- این تصویر یک محله است . فکر کنید و به دلخواه خود پنج تغییر در این محله بوجود بیاورید که موجب بهتر شدن محله یا زندگی در آن بشود (رسم کنید).

کاربرگه شماره (۳)

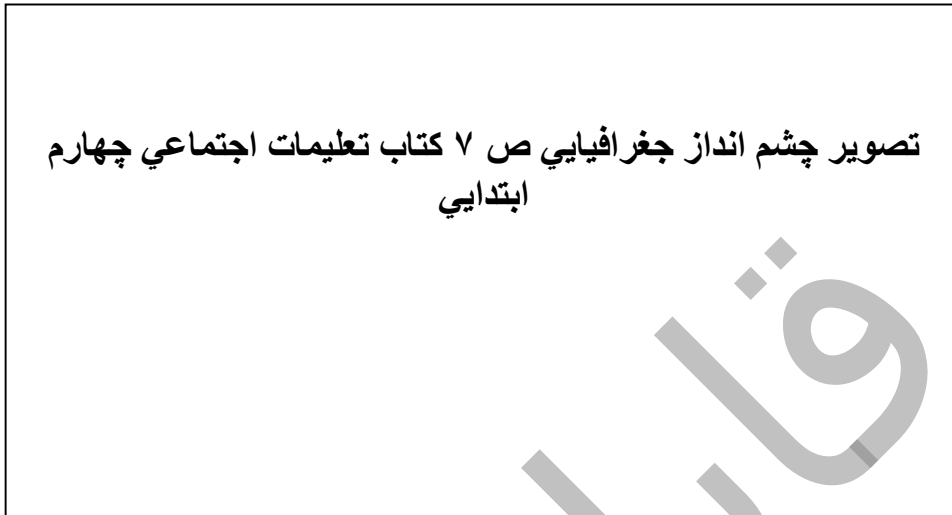
اگر شما روبروی این مزرعه ایستاده باشید ،
چنین منظره ای را مشاهده می کنید .

فرض کنید با هلی کوپتر از روی این مزرعه پرواز می کنید . در آن هنگام این مزرعه را به این شکل می
بینید . با گذاشتن شماره های یکسان روی هر دو .

-اکنون بگویید چه چیزی را در این مزرعه از روبرو نتوانستید ببینید اما از بالای هلیکوپتر مشاهده
کردید ؟

کار برگه شماره (۴) عکس خوانی

۱- از روی عکس ها می توانیم بفهمیم چه پدیده هایی در محیط وجود دارد؟ پدیده ها را مشخص کنید.

تصویر چشم انداز جغرافیایی ص ۷ کتاب تعلیمات اجتماعی چهارم ابتدایی

۲- ما از روی عکس ها می توانیم تا حدی به خصوصیات یک مکان وزندگی مردم آن جا پی ببریم.

هر چه از این عکس ها فهمیدید در زیر آن بنویسید.

عکس يك زندگي عشایري
خانواده روستایی گیلان

زندگی شهری

کاربرگه شماره (۵) نقشه استان های ایران

نقشه تقسیمات کشوری ایران

۱- روی نقشه استان محل زندگی تان را با رنگ قرمز نشان دهید.

۲- استان های همسایه ی استان خودتان را با رنگ زرد مشخص کنید.

۳- دریا های نقشه را با رنگ آبی رنگ کنید.

کاربرگه شماره (۶)

۱- با توجه به جهت های فرعی و اصلی جهت هر کدام از تصاویر زیر را بنویسید .

فعالیت ص ۲۲ کتاب تعلیمات اجتماعی چهارم ابتدایی

۲- با توجه به شکل زیر ، جاهای خالی را پر کنید .

فعالیت در کلاس ص ۲۱ کتاب تعلیمات اجتماعی چهارم ابتدایی

کاربرگه شماره (۷)

با استفاده از راهنمای نقشه بگویید هر عدد چه چیزی را روی نقشه نشان می دهد؟

فعالیت در کلاس ص ۱۶ کتاب تعلیمات اجتماعی چهارم
ابتدایی

(۱) جاده

(۲)

(۳)

(۴)

(۵)

(۶)

(۷)

(۸)

۲- با توجه به نقشه یک راهنما با رنگ ها و علامت های مناسب ترسیم کنید.

کاربرگه شماره (۸) ابزارها و وسایل در دوره باستان

به تصاویر نگاه کنید و حدس بزنید که از هر کدام از این وسایل در زمان ایرانیان باستان چه استفاده ای می کردند؟

()

کاربرگه شماره (۹) ناهمواری های ایران

نقشه ص ۳۰ کتاب
تعلیمات اجتماعی
چهارم ابتدایی

جنگه های مهم ایران را نام ببرید و آن ها را با مداد سبز رنگ آمیزی کنید .

نقشه ناهمواری های ایران
ص ۲۴ کتاب تعلیمات
اجتماعی چهارم ابتدایی

روی نقشه نام قله های دماوند ، دنا ، زرد کوه ، علم کوه ، رشته کوه البرز و زاگرس را بنویسید .
رشته کوه ها را با مداد قهوه ای و دریاها را با مداد آبی رنگ کنید .

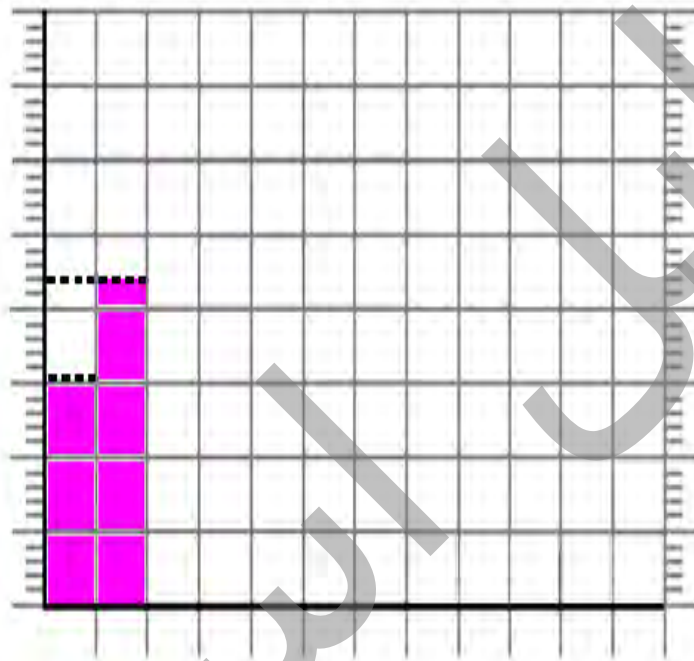
کاربرگه شماره (۱۰)

رسم نمودار دما

۱. در جدول زیر میزان متوسط دما در شهر اصفهان در ماه‌های مختلف سال نوشته شده است. نمودار مقابل آن را

کامل و رنگ آمیزی کنید.

درجه ی سانتی گراد

درجه	ماه‌های سال
۱۵	فروردین
۲۲	اردیبهشت
۲۶	خرداد
۳۰	تیر
۲۹	مرداد
۲۶	شهریور
۲۴	مهر
۱۶	آبان
۸	آذر
۴	دی
۶	بهمن
۱۰	اسفند

کاربرگه شماره (۱۱)

وضع هوا در یک هفته

فعالیت در کلاس:

۱. وضع هوا و تغییرات آن را در مدت یک هفته در نظر بگیرید و در جدول زیر یادداشت کنید.

روزهای هفته	شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سه‌شنبه	چهارشنبه	پنج‌شنبه	جمعه	مثال
وضع هوا								تمام روز ابری
آفتابی								-
نیمه ابری								-
بارندگی								۰
دما								۱۰ درجه
باد								ملايم

کار برگه شماره ۱۲ (خواندن تقویم) بهمن

۲۶	۱۹	۱۲	۵		شنبه
۲۷	۲۰	۱۳	۶		یکشنبه
۲۸	۲۱	۱۴	۷		دوشنبه
۲۹	۲۲	۱۵	۸	۱	سه شنبه
۳۰	۲۳	۱۶	۹	۲	چهارشنبه
	۲۴	۱۷	۱۰	۳	پنجشنبه
	۲۵	۱۸	۱۱	۴	جمعه

مرداد

۲۸	۲۱	۱۴	۷		شنبه
۲۹	۲۲	۱۵	۸	۱	یکشنبه
۳۰	۲۳	۱۶	۹	۲	دوشنبه
۳۱	۲۴	۱۷	۱۰	۳	سه شنبه
	۲۵	۱۸	۱۱	۴	چهارشنبه
	۲۶	۱۹	۱۲	۵	پنجشنبه
	۲۷	۲۰	۱۳	۶	جمعه

- ۱- روز تولد امین ۱۸ مرداد است. او چه روزی تولدش را جشن می گیرد؟
- ۲- پدر یاسمن روز ۹ بهمن به ماموریت رفت. او گفت بلیط برگشت او ۶ روز دیگر است. پدر او چه روزی به خانه برمی گردد؟
- ۳- ماه مرداد و ماه بهمن هر یک چند روز دارند؟
- ۴- در کدام ماه تعداد روزهای تعطیل بیشتر است؟ چرا؟
- ۵- سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی چه روزی است؟ روی تقویم آن را پیدا کنید؟ دور آن خط بکشید.
- ۶- آخرین روز ماه مرداد چه روزی است؟

کاربرگه شماره (۱۳) تقویم درست کنید .

روی یک تقویم ماه اسفند را پیدا کنید و اعداد را به این برگه انتقال دهید . روزهای تعطیل را رنگ قرمز بزنید .

					شنبه
					یکشنبه
					دوشنبه
					سه شنبه
					چهارشنبه
					پنجشنبه
					جمعه